

40e jaargang nr. 2 - Zomer 2019

VAN ZOYS

TOT SOEST

Tijdschrift van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg

INHOUDSOPGAVE

	pag
• Voorwoord van de redactie	3
• Berichten van het bestuur	5
• Open monumentendag 2019	8
• Van landarbeiderswoning tot landgoed “Beaulieu”	9
• De verdwenen paardenslager	20
• Meester Moesveld	22
• De kachel in de raadszaal van Museum Soest	32
• Soesterveen/Hees	34
• 50 Jaar kerkzaal HH Petrus en Pauluskerk	41
• Provincie Utrecht kent vanaf 2019 twee Brabantse gilden	48
• Verschenen boekwerken: In de maat en uit de pas	52
• Terugblik op vorige nummers	54

HISTORISCHE VERENIGING SOEST/SOESTERBERG

Contactgegevens:

Steenhoffstraat 46
3764 BM Soest
info@hvsoest.nl
www.hvsoest.nl

Secretariaat:

Voorzitter: Martijn da Costa
Vice voorzitter: Paul Verhoeven
Secretaris: Johan van 't Klooster
Penningmeester: Patrick Kuijpers
Overige leden: Hanneke Roskam
Rob van Es

Omslagfoto

Dit is een woning zoals er meerdere stonden in het Soesterveen. In deze huizen woonden vaak grote gezinnen die met veel arbeid en lage inkomsten de eindjes aan elkaar moesten zien te knopen.
Foto: archief Hans Kruiswijk.

VOORWOORD VAN DE REDACTIE

Zo vlak voor het losbreken van het zomerseizoen een lekker dik nummer met volop gevarieerde informatie over de historie van Soest. U treft een artikel aan over de bouw van de huidige Petrus en Pauluskerk, de historie van het Soesterveen komt aan bod, de aanwinst van een bijzondere kachel in het museum, een beschrijving van een Soesterbergse meester, etc.

Het artikel over het Soesterveen is de eerste van drie te plaatsen stukken. We beginnen breed met het gebied dat van rijk met turf, arm door veengrond en in de loop der jaren verworden tot een van de meest populaire woongebieden van Soest. In het volgende artikel spelen twee bijzondere bewoners van het veen een hoofdrol en het laatste artikel gaat over een gezin dat in de vijftiger en zestiger jaren woonde aan de Dorresteinweg.

Door de groei van het aantal artikelen en ons streven naar nog meer kwaliteit en variëteit zijn we op zoek naar mensen die de redactie willen komen versterken. Niet alleen het lezen van aangeboden kopij is een onderdeel van het werk, maar ook steeds meer het op papier zetten van de vaak echt mooie verhalen van Soesters. Het aanbod daarvan groeit en het is dan best veel werk voor een kleine redactie. Bovendien; die prachtige verhalen willen we natuurlijk door de leden van HVS laten lezen en ook is het de mooi om dat erfgoed te bewaren voor het nageslacht. Dus wie wil? Geef je op en ga lekker aan de slag binnen het redactieteam.

Nieuw is ook dat de Van Zoys tot Soest op onze website te lezen zal zijn. René van Hal is druk bezig om oude artikelen op de site van HVS te plaatsen. Een site overigens die geheel is vernieuwd en waar u naast de historie van Soest en Soesterberg ook allerlei andere activiteiten van HVS kunt vinden. Denk daarbij aan de vorig jaar gestarte kwartaalbijeenkomsten, activiteiten van collega verenigingen waarbij ook de leden van HVS welkom zijn, nieuws vanuit het bestuur of gewoon lekker bladeren door alle gegevens die op de site zijn

vermeld. Lees bijvoorbeeld de informatie over de bijeenkomsten van de Werkgroep Genealogie. Kom eens langs op de 2e donderdagavond van de maand (niet in juli en augustus) in Museum Soest als u benieuwd bent naar wie uw voorouders zijn!

De redactie wenst u een hele fijne zomer met veel activiteiten.

Paul Verhoeven

NAGEKOMEN BERICHTEN

Door verschillende oorzaken is het helaas niet gelukt om de uitnodiging voor de fietstocht met deze VZTS mee te sturen. Let op de website voor verdere berichten over de fietstocht 2019.

Het Museum Soest wisselt pas op 21 juli van expositie. Momenteel kunt u nog genieten van de kunstwerken van Theo Roose, de PassepARTout groep en de pop-up boeken van mevrouw de Ruiter.

Noteer vast 26 juli 2019 in uw agenda want dan is de opening van een mooie en gevarieerde expositie met werken van Ria Huurdeman-Beijer, Suze van der Spoel (schilderijen), Antoinette Elsinga (beelden) en foto's van Jan van de Geest.

BERICHTEN VAN HET BESTUUR

De algemene ledenvergadering

Voor de eerste keer vond de algemene ledenvergadering plaats in het “buurthuis De Linde” in Soesterberg. Er waren buiten het bestuur 20 aanwezigen. Na de vergadering vertelde de heer Erik Stekelenburg ons een boeiend verhaal over het leven van generaal H.G. Winkelman, die in Soesterberg heeft gewoond voordat hij vlak voor de oorlog door Koningin Wilhelmina werd teruggeroepen in actieve militaire dienst..

Bibliotheek of archief

Natuurlijk zijn belangstellenden die het archief en de bibliotheek willen raadplegen van harte welkom. Even een mail naar ons email adres *info@hvsoest.nl*. en we nemen contact op om een afspraak vast te leggen.

E-mail adres

Van ongeveer 260 leden hebben wij nog geen e-mail adres. Wij realiseren ons dat sommige leden geen e-mail adres hebben. Heeft u wel een email adres en wij hebben dit nog niet dan nogmaals het verzoek om uw email adres naar *info@hvsoest.nl* te versturen.

Ledenbestand

Voor zover ons bekend zijn overleden de heer H. Rademaker, de heer T. Herstel, de heer R. van Asselt, de heer W. van Roomen en mevrouw M. van Altena. Wij wensen de nabestaanden de kracht toe om het verdriet te dragen.

Nieuwe leden de afgelopen periode zijn de heer B. Kok en de heer Mets.

Onze website

De website heeft een complete gedaante wisseling en facelift ondergaan. Ook met de smartphone is de site te benaderen. Bent u ook benieuwd ga dan naar *www.hvsoest.nl*.

Kijk regelmatig op de website om het laatste nieuws te volgen over de HVS of eventuele wijzigingen in programma-activiteiten van de HVS.

Vrijwilligers gevraagd

In mei is aan de leden waarvan wij een e-mailadres hebben een brief verzonden waarin het bestuur de leden vraagt zich beschikbaar te stellen voor werkzaamheden binnen de historische vereniging. Het gaat met om de volgende functies:

- Redactieleden: éénmaal per kwartaal bezorgen van de Van Zoys tot Soest; het blad verschijnt in maart, juni, september en december. Wij zijn op zoek naar redactieleden voor het kwartaalblad; mensen die zelf artikelen kunnen schrijven, die mensen kunnen interviewen, die fotomateriaal verzamelen voor bij de artikelen etc.
- Deelnemers aan werkgroepen zoals communicatie, organiseren van contactochtenden, archiefbeheer, bijhouden van de bibliotheek, onderzoek naar historie van Soest.
- Digitalisering van informatie en contacten: dit wordt voor ons steeds belangrijker; zijn er leden die op dat gebied deskundig zijn zodat ze het bestuur kunnen adviseren in de te nemen stappen.
- Organisatie van evenementen zoals excursies (fietstocht, busreis)
- Gastheer/gastvrouw: HVS staat op enkele markten en zoekt mensen die onze kraam kunnen en willen bemensen; je rol is het geven van antwoorden op vragen over de historie van Soest, nieuwe leden enthousiasmeren voor HVS en het verkopen van boeken.

40 Jarig jubileum in 2020

Op 8 mei 2020 viert de HVS haar 8e lustrum. Het bestuur wil dit belangrijke historisch feit niet onopgemerkt voorbij laten gaan. Op verzoek van het bestuur is Wim de Kam bereid gevonden om de jubileumcommissie te trekken. Uiteraard houden wij u op de hoogte van de ontwikkelingen.

Kwartaalactiviteiten in 2019

De datum van de volgende bijeenkomst is woensdag 3 juli 2019 om 14.00 uur in de middag. Vanaf 13.30 uur is de ontvangst. De aanwezigen zijn te gast bij het Nationaal Militair Museum. Het programma bestaat uit twee delen. Eerst wordt door de heer Alfred Staarman de historie van het museum zelf verteld. Dit museum is immers tot stand gekomen door het samenbundelen van enkele militaire musea. Na deze presentatie

wordt u de mogelijkheid geboden om de tentoonstelling *De Russen komen!* te zien. De kwartaalactiviteit wordt in het NMM gehouden omdat het bestuur van de HVS en het NMM de samenwerking willen versterken. In onderling overleg wordt deze samenwerking verder ontwikkeld.

Let op de gewijzigde datum 3 juli in plaats van 2 juli en de veranderde tijd.

De data van de 2 andere kwartaalactiviteiten dit jaar zijn op 24 september en 10 december.

Namens het bestuur,
Martijn da Costa, voorzitter

OPEN MONUMENTENDAG 2019

Het comité voor de organisatie van de Open Monumentendagen is druk bezig met het samenstellen van een aansprekend programma.

Op **14 en 15 september 2019** kunt u gaan genieten van artistieke uitingen zoals schilderkunst, muziek, zang en dans. Het landelijk thema voor dit jaar luidt dan ook: 'Plekken van Plezier'.

Het comité is bij het schrijven van dit artikel nog druk bezig met het vastleggen van afspraken bij te bezoeken objecten.

Om alvast een tip van de sluier op te lichten. De Oude Kerk zal die dagen de deuren openstellen (kunst, cultuur en muziek), waarbij ook de toren beklommen kan worden. Het aanzicht van Soest en de omgeving van een hoogte van zo'n veertig meter blijft spectaculair. In dit nummer van de VZTS staat een artikel opgenomen over de Petrus en Pauluskerk, die dit jaar viert dat het schip 50 jaar geleden grondig is vernieuwd. Destijds was deze kerk een van de eerste die was ingericht voor de vernieuwingen die tijdens het concilie van 1963 waren vastgelegd. Op zondagochtend 15 september kunt u zelfs een viering bijwonen in de kerk. Op beide dagen staan de deuren van de kerk wijd open met onder andere een expositie over het kerkelijke culturele erfgoed.

In en rond het museum Soest en de Gildezaal zijn allerlei activiteiten (muziek, zang en oud Hollandsche spelletjes) voor de kinderen en het museum is open voor bezoek. De locatie is tevens het startpunt voor een (korte) fietstocht door Soest. De tocht is kort gehouden om u in de gelegenheid te stellen om de diverse locaties tijdens de tocht op uw gemak te verkennen en zo mogelijk ook rondleidingen en/of lezingen bij te wonen. Wij adviseren u om de sites van de HVS en museum Soest in de gaten te houden. Het volledige programma wordt daarop vermeld. Ook kunt u Soest terugvinden op de landelijke site www.openmonumentendag.nl Daarnaast zal voor de Open Monumentendagen in de plaatselijke media aandacht worden gegeven aan de activiteiten.

De Open Monumentendagen in Soest zijn financieel mede mogelijk gemaakt door de Rabobank Amersfoort-Eemland en de gemeente Soest.

VAN LANDARBEIDERSWONING TOT LANDGOED "BEAULIEU" EEN HISTORISCHE PAREL IN LAAG HEES

Door Ton Hartman

Hove Beaulieu, Staalwijklaan 7, Soest

Nu is het begrijpelijk dat niemand nog in een inrichting anno 1900 wil leven. Toch zijn er nog steeds 'historische parels' te ontdekken, dit keer "Hove Beaulieu".

In het Zomernummer 2018 en het Winternummer 2018 is al aandacht besteed aan de landarbeiderswoningen. Soest en Soesterberg hebben veel van deze woningen gekend maar vele zijn al onder de slopershamer verdwenen. Andere woningen zijn onherkenbaar verbouwd.

Inleiding en correctie op artikel in VZTS 39.4

Onderlaatst was ik te gast bij de heer Jean Meerts aan de Staalwijklaan 7. Enigszins verwonderd want wij kennen de heer Meerts als een doorgewinterd historicus die heel goed zelf een artikel kan schrijven. Maar de leeftijd, Jean is geboren in 1926, en wat lichamelijke ongemakken gaan meespelen waardoor het op papier zetten van een verhaal niet meer gaat. Allereerst even een terugblik op de vermelding van de jachttopzienerwoning aan de Staalwijklaan 2 (zie VZTS 39.4 winter 2018 blz 23; red.). Er werd vermeld dat daar de jachttopziener van Pijnenburg woonde: volgens de heer Meerts woonde de jachttopziener van de Ewijkshoeve daar, want het hele gebied behoorde bij het in Den Dolder gelegen Ewijkshoeve. Een zelfde reactie kregen we ook van mevrouw A. van den Heuvel-van Doorn.

De negentiende eeuw: Laag Hees of Pijnenburg

Daarmee raken we een gevoelig punt, het gebied wat we nu recent weer “Laag Hees” noemen staat op wat oudere kaarten en tekeningen aangeduid als “Pijnenburg”. In mijn naïviteit dacht ik dat deze naam ontstaan was doordat de pachters de landerijen en boerderijen huurden van de eigenaren van het landgoed Pijnenburg in Baarn. Dit was inderdaad zo, maar in de tijd van Andries de Wilde werd de naam Pijnenburg sporadisch gebruikt. Volgens de heer Meerts verzocht de familie Insinger juist de gemeente Soest om de naam Hees te vervangen door Pijnenburg. De gemeente Soest wilde de familie Insinger niet tegen de haren instrijken want zij gaven het gebied wel economische stimulansen en investeerden tevens in de oprichting van de kapel en de school. Dus werd er positief beschikt en het gebied zuidwestelijk van de Wieksloot werd als Pijnenburg aangeduid. Hoewel de Wieksloot een duidelijke grens is werd de naam Hees steeds vaker gebruikt voor het noordoostelijke gelegen gebied van de Wieksloot wat destijds het “Soesterveen” of “Achter den Engh” heette. Dankzij de inspanningen van Jean Meerts is deze historische kronkel weer rechtgezet maar de realiteit is weerbarstig: het zal nog wel even duren voordat iedereen weer over Laag Hees praat of schrijft.

J.J. Meerts heeft niet alleen de geschiedenis van zijn huis maar van het hele gebied “Laag Hees” al beschreven in het boek “Laag Hees in beeld”. Helaas is dit in 2011 uitgebrachte naslagwerk al lang uitverkocht dus vindt u hier een beknopte samenvatting. Bij de invoering van het Kadaster in 1832 behoorde de landerijen van Laag Hees toe aan een twaalfstal eigenaren. Daarvan waren Andries de Wilde en Jacob Staal echte grootgrondbezitters. De broers Wouter en Evert (van) Altena(ar) bezaten ook redelijke oppervlaktes landerijen maar woonde en werkten ook zelf in het gebied. In de zeventiende en achttiende eeuw was de familie van Altena op plaatselijk niveau een invloedrijke familie. Maar eind achttiende eeuw was deze invloed al flink tanende. Gerard Derks schrijft in het boek “Soest en Soesterberg in de zeventiende en achttiende eeuw” dat de familie Altena niet meer in Soest voorkomt in de negentiende eeuw. Dit lijkt niet helemaal te kloppen, waarschijnlijk is de arme tak in Soest achtergebleven. Wouter bezat acht stuks rundvee en Evert vier stuks bij de opname van het Veefonds 1832. Daarnaast

had Wouter ook nog twee paarden die waarschijnlijk gehouden werden om het akkerland te bewerken. Bovendien was Wouter ook nog bakker. Mogelijk was zijn boerderij en zijn bakoven op de plek van de huidige Staalwijklaan 5. Ongetwijfeld zal er ook personeel rondgelopen hebben en vrijwel zeker was Lammert van der Weijde (1786-1835) daar een van.

Staalwijklaan 7

Wouter van Altena (1773-1857) geeft in 1822 een gedeelte van zijn grond in eeuwigdurende erfpacht met recht van opstal aan Lammert van der Weijde en 'zijne huisvrouw' Aartje van Kooij (1798-1878) voor 10 gulden per jaar. Dit stukje grond is het uiterste hoekje van het bezit van Wouter en waarschijnlijk niet het meest vruchtbare gedeelte. Om toch wat mest voor zijn perceeltje te krijgen heeft Lammert ook een rund onder de twee jaar. Lammert en Aartje zetten er een woninkje en een schuurtje neer en krijgen samen een dochtertje Jannetje van der Weijden (1833-1916). Lammert overlijdt vroegtijdig en Aartje hertrouwt met Hendrik van der Fliert (ca. 1800-1885). Uit dit gezinnetje wordt maar één kind van de vijf volwassen, namelijk Maria (1844-1925).

Mogelijk was de eerste gesloopte woning vergelijkbaar met de woning op de foto

Wouter van Altena verkoopt de grond aan de grootgrondbezitter Jan Anthonie Staal, de zoon van Jacob Staal. Jan Anthonie bewoont het aan de Biltseweg gelegen statige "Huize Staalwijk". J.A. Staal lijkt zijn nieuw verworven bezit te willen ontstenen, drie huizen bij elkaar worden in 1859

Rond 1900 werd dit huis aan de Staalwijklaan 7 gebouwd. foto jan 2019 foto auteur

afgebroken en niet op dezelfde plek herbouwd. Maar Staal dient wel de eeuwigdurende erfpacht van Lammert te respecteren. Ongeveer rond 1859 wordt er zelfs een tweede huisje op het terrein van het latere “Hove Beaulieu” gebouwd waar oudste dochter Jannetje met haar man Anthonie van Kooij (1830-1888) komen te wonen. Zij waren

op zaterdag 11 september 1858 getrouwd te Soest. Merkwaardig, want Anthonie en Jannetje waren neef en nicht, in de akte wordt vermeld dat Hendrik ‘schoonvader’ van de bruid is in plaats van stiefvader. Dat in dit gezin de kindersterfte hoog was zal mede het gevolg van te nauwe verwantschap geweest kunnen zijn. In het oudste huisje woont nog haar moeder Aartje met stiefvader Hendrik. Omstreeks 1860 woont in beide gezinnen een bestedeling uit Amsterdam: Antje Katté (1849-1919) en Maria Lemke geboren 5 oktober 1850, beiden geboren te Amsterdam. In veel gezinnen in Soest woonden bestedingen uit Amsterdam, waarschijnlijk was het een welkome aanvulling op het inkomen. Antje Katté had nog twee zussen die in Hees verbleven: Hendrika Susanna (1845-1918) en Antoinette Cornelia (1854-?). Zij verbleven bij het gezin van Gerrit en Hendrika van Es-van Altena en deze Hendrika moest oom zeggen tegen Evert en Wouter van Altena. De drie zussen verbleven noodgedwongen in Hees, hun moeder was overleden en hun vader zeeman.

Herbouw van het huis

Beide bovengenoemde dochters, Jannetje en Maria, besluiten in 1895 om het eeuwigdurende recht van erfpacht aan Sophia Staal (dochter van voornoemde J.A. Staal) te verkopen. Aangezien het niet gebruikelijk was dat vrouwen (zeker niet eenvoudige huisvrouwen) zelf naar de notaris gingen werd Maria’s echtgenoot Dirk van den

Broek er op uit gestuurd. Dirk was ook woonachtig in Hees en naast landbouwer ook nog onbezoldigd veldwachter. Jannetje vaardigt haar zoon Hendrik af, als koopman zal hij ook wel enige ervaring hebben gehad. Uit de voorwaarden blijkt dat Sophia ontruiming en afbraak van de woningen eist. Rond 1900 besluit Sophia Staal dat er weer een landarbeiderswoning gebouwd wordt op de plek Staalwijklaan 7, het huidige huis. Op een vierkante plattegrond van zeven bij zeven meter herrijst een woning met een mansardekap. Aangezien er eigenlijk geen aanwijsbare ruimte voor vee bestemd is zou het volgens de typologie van P.A.H.M. de Wijs geen landarbeiderswoning mogen heten. Ons inziens is de woning Staalwijklaan 7 toch wel een landarbeiderswoning, want het is een typisch huis van de landarbeider. Niet de benaming

van het huis bepaald het woongenot maar het comfort. Voor die tijd stond er toch een modern huis: steens muren, onderhoudsarm pannendak, grote kelder en opkamer, grote ruimte door de mansardekap op de bovenverdieping, grotere lichtinval door de ramen. De plek van de schouw en schoorsteen

was in de negentiende eeuw een indicatie voor de ouderdom van het huis. In dit geval lijkt dat niet meer van toepassing. Ten opzichte van de noklijn komt de schoorsteen niet in het midden van het gebouw naar buiten, maar staat ook niet tegen een buitengevel. Bovendien werd zelfs in de kadastrale archieven vermeld dat er een bakschuur en een washok bijgebouwd waren!

Bewoners na 1900

Over de eerste bewoners na 1900 is nog veel onduidelijk. De Staalwijklaan kreeg zijn naam bij raadsbesluit van 31 oktober 1917. In de eerste adreslijst van Soest die uitgaat van straatnamen met huisnummers (1921) en niet van wijken met huisnummers komen we

Pensioengasten werden o.a. naar de kerk gebracht, hier buurman Aart Verhagen met zijn paard en wagen

de tuinknecht D. Altena tegen. In de volgende lijst van 1924 staat H. Huisman met als beroep landbouwer genoteerd. Deze woonde eerst aan de Nieuweweg WZ 2a volgens de adreslijst van 1921. Hoofdbrekers voor ons zijn de verschillende vermeldingen in de Soester Couranten tussen 1924 en 1934. In deze kranten wordt melding gemaakt van nieuwe bewoners

naast de familie Huisman. Het betreft J.F.L. Holtz uit Amsterdam, J.M. Arler. M.M.L.P. Holty-Pinnow, C.G. en H.van Maanen uit Zeist. Wordt het huis in die tijd dubbel bewoond of werd er pension geboden? Heimen Huisman (1889-1967) en zijn echtgenote Jacoba Dunsbergen (1894-1966) waren in 1917 in Soest gehuwd. Heimen was opgegroeid in de Lage Vuursche op de boerderij Klein Drakensteijn.

Het varken is geslacht, ca. 1930 v.l.n.r. Jan van Breukelen, Gijs Schimmel moeder en dochter Huisman

Idyllisch schrijft Jean Meerts in zijn boek dat het gezin qua voedsel zelfvoorzienend is, waarschijnlijk zal de realiteit wel geweest zijn dat er geen geldmiddelen waren om wat andere producten te kopen. Zoals vaak in die tijd gebeurde werd er een big als vleesvarken aangehouden. Met allerlei restafval werd

dit beest vetgemest en deze mest was weer in de moestuin bruikbaar. Van het vleesvarken werd ook maar weinig niet gebruikt, op de foto ziet u een beetje de trots van de familie, eigenlijk het traditionele 'vetprijzen'.

Hoe afgelegen was het huis van de bewoonde wereld? Dit wordt ons duidelijk uit de raadsnotulen van 16 februari 1932 waarin H. Huisman e.a. (er worden geen namen genoemd) subsidie vragen omdat hun woonhuis verder dan vier kilometer van de Insingerschool afligt. De officiële route is Staalwijklaan, Soestdijkerstraatweg (huidige Biltseweg) en Wieksloterweg. Volgens art. 13 van de Lager Onderwijswet dient er een subsidie van 105 gulden toegekend worden omdat de afstand naar school meer is dan 4 km en aldus geschiedde. Zouden de kinderen ooit de lange 'officiële' route van ongeveer 4300 meter gevolgd hebben? Waarschijnlijk liepen ze elke schooldag over de Turfweg: toen nog een particulier karrenspoor van de familie Insinger. Deze afstand is ongeveer 1800 meter. Zelfs hiervan konden ze nog wat meters afsnoepen door over het erf van Bouwlust een diagonaal gelegen paadje door het weiland te kiezen, wel moesten ze dan op de koeien passen en de mestflatsen ontwijken.

De 15000ste inwoner van Soest

Op 12 mei 1933 wordt dochter Hermina Huisman (1933-2004) geboren, dit heuglijke feit hebben we gevonden in de notulen van B & W van 12 mei 1933. Vader Heimen wordt ontboden in deze vergadering en krijgt voor de pasgeborene een spaarbankboekje met een eerste inleg van honderd gulden! De raad had al eerder beslist dat het bereiken van een mijlpaal in de bevolkingsgroei gevierd moest worden. Hermina Huisman is de 15000ste inwoner van de gemeente Soest. Het bereiken van dit inwonertal wordt echt als een mijlpaal beschouwd, de volgende avond op 13 mei geeft het Soester Harmoniecorps een serenade, niet aan de Staalwijklaan maar bij het gemeentehuis. Daar spreekt de voorzitter van het muziekkorps, notaris A.O. Dammers, het gemeentebestuur toe met de hoop op een toenemend inwonertal, aldus genotuleerd op 12 mei! Het lijkt erop dat het een en ander al eerder geregisseerd was en geen spontane reactie. In de Soester Courant stond het verslag waarin we nog wat leuke details lezen: Hermina is de negende spruit in het gezin. Vader

is maar een ‘werkman’. Het Harmoniecorps heeft bij het gemeentehuis een concert gegeven en keerden na een fikse wandeling terug bij Hotel Eemland waar ze getrakteerd werden door het gemeentebestuur. Overigens, Hotel Eemland stond ter hoogte van het kruispunt Stadhouderslaan en Van Weedestraat en het Harmoniecorps kennen we nu nog als PVO.

Juli 1936 wordt er weer een dochter in het gezin Huisman geboren, inmiddels woont het gezin aan de Eigendomweg 110. Mogelijk zijn de Crisisjaren wel de oorzaak dat er verhuisd is, in het adresboek 1937 staat bij Heimen als beroep: zonder en als los arbeider.

De volgende bewoners waren het echtpaar J.G. en J.J. Strumpel-van Roest en wat kroost die vanaf ca. 1936 tot ca. 1950 aan de Staalwijklaan 7 gewoond hebben. Zijn beroep was arbeider, ook in dit gezin weer heuglijke gebeurtenissen met de geboorte van kinderen: zonen Gerrit Marinus en later Jan Johannes rond 31 juli 1943. In 1953 besloot de toenmalige eigenaar Hendrik Dorresteijn om zijn perceel Staalwijklaan 7 te verkopen. Koper en ook volgende bewoner werd Dirk van Garderen, vrijwel zeker was zijn vader Jan landbouwer op het naastgelegen Staalwijklaan 5. Dirk zijn moeder was Maartje Huisman, zus van bovengenoemde Heimen Huisman. Dirk was dus niet onbekend in het gebied maar ook zijn echtgenote Hendrika Janna Verhagen kwam uit de buurt. Zij was met haar ouders rond 1935 op Bouwlust (nu Turfweg 5) komen wonen (zie dit blad Zomernummer 2016 blz. 53). Voor 1957 worden er wat aanpassingen gedaan aan de woning, de kookschuur en washok worden afgebroken en er wordt een houten bijkeuken aangebouwd. Zelfs wordt er een toilet geïnstalleerd: enkele planken met een rond gat boven een septiput! Het was een van de eerste wijzigingen die de huidige bewoner aanpaste. Dirk was eerst nog landarbeider maar zoals zo velen landarbeiders in de jaren vijftig koos hij ervoor om fabrieksarbeider te worden. Door de schaalvergroting en mechanisatie waren er minder landarbeiders nodig. Daarentegen stond de industrie te springen om mankracht en betaalde ook betere lonen, bovendien geen seizoensarbeid en zelfs de vrije zaterdag! Om het laatste was het hem niet te doen want in 1960 besluiten ze in Soest hun bezittingen te verkopen. Zij verhuizen naar Klaaswaal waar hij

winkelier werd. Tot circa 2012 heeft de familie Van Garderen daar een winkel gehad met volgens de reclame op de buitenkant verkoop van *“Speelgoed, lectuur, kantoor en huishoudelijke art.”*. Terug naar Laag-Hees: het huis werd gekocht door mevrouw Elisabeth Meijboom uit Muiderberg. Zij was gehuwd met J.W.B. Löffelman. Wat haar plannen waren is niet bekend, zij verkocht het weer door aan Heinrich Franz Schenk. Schenk was importeur en exporteur met handel op Zuid Amerika. Hij vond het mogelijk al niet bewoningswaardig en rommelde wat met onder andere slachtafval, daar wil je niet te graag dichtbij wonen. Zijn andere handel was tafelbladen van natuursteen. Het terrein en huis verloederde zienderogen, de brandnetels waren metershoog.

Op weg naar een historische parel

In 1967 verwerft Jean Meerts (1926) en echtgenote de gronden en verdere opstallen, en daarmee begon een periode van herstel. Meerts is vanwege zijn werk vanuit België met zijn nog jonge gezin met vier kinderen naar Soest verhuisd en zag al gauw de schoonheid en mogelijkheden van de plek in. Met een brief gedateerd 17 juli verzoekt hij mede namens de burens op Staalwijklaan 5 en 8 aansluiting op het waterleidingnet. Bewoners van Staalwijklaan 8 krijgen wekelijks al bezoek van een tankwagen met drinkwater. Buurman Marinus de Groot van boerderij “Bouwlust” aan de Pijnenburgerlaan 5 was toen raadslid voor de markante Boerenpartij. De Groot reageerde nogal populistisch: hij vergeleek Laag Hees met onderontwikkelde gebieden in Afrika. Een citaat uit de raadsnotulen: *“ontwikkelingshulp van het zuiverste water is als voorgenoemde bewoners van dit gebied aan zuiver water geholpen worden”*. Wethouder Hilhorst (inderdaad de wethouder waar de A.P. Hilhorstweg naar vernoemd is) reageert op dit volgens hem te dramatisch betoog met de mededeling dat niet alle bewoners het water van slechte kwaliteit vinden en de eigen bijdrage niet willen betalen. Er waren ook al rappellen (herhalende verzoekschriften) naar het waterleidingbedrijf gestuurd ter bespoediging van de aanleg. Nu beschouwen we het grondwater in dat gebied van goede kwaliteit en is alleen het ijzergehalte vanwege de bruine kleuraanslag een probleem. De woning werd gerenoveerd en de varkens en pluimveeschuurtjes werden getransformeerd tot gebouwen voor de paardenhouderij. Regelmatig werden stukken bos en natuurgebied aan het eigendom

toegevoegd. Tegenslag was er ook, mevrouw Meerts overleed al in 1979. Na zijn beroepsmatige leven heeft de heer Meerts zich intensief bezig gehouden met de geschiedschrijving van het gebied Laag Hees, wat geresulteerd heeft in de publicaties “Laag Hees (V)erkend” en “Laag Hees in Beeld”. Ook in dit blad heeft hij een viertal artikelen geschreven:

- Herfst 1999 20e jrg. Nr. 2 “Een verdwenen behuizing in het buitengebied van Soest teruggevonden”. Het artikel gaat over “Het Hooge Huijs”, een verdwenen huize, boerderij of herberg waarvan nu wel de locatie bekend is maar verder nog niets. De locatie kunt u vinden langs de gemeente grens met Zeist ter hoogte van de Willem Arntz hoeve en er is een informatiebord geplaatst.
- Winter 2000 21e jrg. Nr. 3 “Huizen in het buitengebied “Laag Hees” (Pijnenburg) in 1832”. Een beschrijving over de ongeveer 35 woningen die in 183 in dit gebied stonden waarvan er nu nog 17 over zijn.
- Winter 2001 22e jrg. Nr. 3 “Een (merkwaardige) geschiedenis van het huis Biltseweg 37 te Soest”. Dit artikel beschrijft de lotgevallen van een huis wat bij ouderen nog bekend kan zijn onder de naam “De Hoefslag”. Een van de eigenaren was de latere Koning Willem III die wellicht als speculant met dit huis bezig was.
- Herfst 2003 24. Jrg. Nr. 2 “Het Hooge Huijs, aflevering 2”. Een vervolg op het eerste artikel waarbij duidelijk wordt dat er toch wat meer gegevens bekend geworden zijn, onder andere door een oriënterend archeologisch onderzoek waaraan Meerts ook een fysieke bijdrage heeft geleverd.

Daarnaast was Meerts betrokken bij educatie in het project “Van Luchtkasteel tot Dassenburcht” waarbij schoolkinderen op zijn percelen allerlei opdrachten uitvoerden. Museum (oud) Soest heeft jarenlang geprofiteerd van de adviezen, inzet en handigheid van Jean betreffende technische werkzaamheden en renovaties. In de titel van dit artikel wordt wellicht wat arrogant geschreven dat het nu

een landgoed betreft a la “De Paltz”. Inderdaad is “Hove Beaulieu” betreffende de Natuurschoonwet sinds 1996 een landgoed. Maar zoals de meeste particulieren landgoederen gekenmerkt worden door hermetisch gesloten metershoge hekwerken is dit landgoed juist goed toegankelijk en is gastvrijheid een kenmerkend begrip. Wel zijn de landgoedvoordelen nodig om de exploitatie mogelijk te houden.

Presentatie “Laag Hees (V)erkend”

In 2004 verscheen er een speciaal themanummer van dit blad genaamd “Laag Hees (V)erkend”. Als hoofdauteur mogen we Jean Meerts beschouwen, maar daarmee willen wij de bijdragen van Juul van den Poll (1943-2010) en Hans Kruiswijk niet marginaliseren. Juul heeft alle teksten gedigitaliseerd en Hans verzorgde het beeldmateriaal en de redactie. De presentatie van dit boekwerk vond plaats op “Hove Beaulieu” en tegelijkertijd werden de tekstborden gepresenteerd die

Burgermeester Janssen heeft een informatiepaneel onthuld. V.l.n.r. mevr. Juul van den Poll, Hans Kruiswijk, Jean Meerts en burg. Janssen 2004 foto Han Willink

sindsdien in Laag Hees staan opgesteld. In samenwerking met de logiesverschaffers heeft de gemeente Soest op bepaalde historische plekken informatieborden verwezenlijkt. Op een mooie najaarsdag kwam de toenmalige burgermeester J.J.L.M. Janssen naar het landgoed om het (tijdelijk op het erf geplaatste) informatiebord te onthullen.

Wij hopen dat Jean nog lang iedereen welkom kan heten, zoals de Jachtvereniging Soestdijk, wat te zien is op de foto. Deze jachtvereniging, opgericht in de zestiger jaren van de vorige eeuw, heeft altijd goede relaties met de familie Meerts onderhouden. Tenslotte, de naam “Hove Beaulieu”, in de Franse taal betekent dat: ‘mooi plekje’ is volkomen terecht van toepassing.

DE VERDWENEN PAARDENSLAGER

BEUKENLAAN ANNO 1975

door Martin Huizinga

Cees Bokma en zijn maat staan met de knokkels wijdarms op het witte marmer geleund, uitkijkend over de kruising Beukenlaan / Wijnand Toplaan. Eerste zicht op ongelukken. De maat een sjekkie met askegeltje in de linker mondhoek. Zijn linkeroog dicht vanwege de kringelende rook. Het gesprek over de duivenvlucht van zondag.

Een intrigerende winkel. Wit betegeld. Een marmeren toonbank met opstand. Slechts vijf pakjes Croma erin. Verder valt er niets te tonen. Ouderwetse ambachtelijke degelijkheid. Ze verkopen vooral paardenvlees, zes paarden per week en slageren het vlees waar u bij staat in de gewenste hoeveelheid. Het is nooit 'Mag het een ietsje meer zijn?' Het zit in de vingers, op de streep nauwkeurig.

Links een hakblok met daarboven verchromde stangen en vleeshaken. Daaraan karbonaderibbetjes aan de meter. Een karbonade wordt afgesneden en het kontje met het been erin met het hakmes eraf geslagen. De vingers van de slager zijn gekromd en stijf tegen elkaar voor de vingerveiligheid. Er wordt nooit voorgedrongen, behalve soms de telefoon. Boven de deur een elektrische spoorwegklok, de draad naar het stopcontact verbruikt jaar na jaar.

Vervolgens haaks daarop een tweede hakblok met aan haken stukken spek. De slager staat op zijn tenen, mes tegen het spek en vraagt:

‘zoiets’? Op het hakblok de gehaktmachine, kopvlees erin, af en toe ook een spekblokje meesmokkelen.

De biefstukken zorgvuldig afsnijden, op de kant leggen, een ferme pets met de brede zijkant van het hakmes en dan met de scherpe kant een ruitjespatroon in de moot stoten. Er wordt ook ‘nee’ verkocht: ‘Nee, ik heb geen biefstuk van de haas meer, maar wel van de kogel...’

Verder naar rechts, een nostalgische koelkast met dikke deuren en haaksloten die hoorbaar in het slot vallen. Binnenin aan haken rijen divers vlees van het paard, zelf geëmbachte paarden- en leverworsten, bloedworst en emmers vol kopvlees. ‘Is er nog een kluif voor de hond?’

Bij het raam staat een snijmachine met zo’n vliegwielschijf die de slager zelf ronddraait. Paardenrookvlees in dunne plakjes komt eraf. Met de andere hand opgevangen en sierlijk op het kartonnetje neergevlijd. De machine verdwijnt, te weinig vraag of te veel werk? Ruimte voor een eenzaam ijzeren draadrekje, driehoog. Op één etage een paar soeppakken. Zij hebben iets triests, worden zij ooit verkocht?

Tegen sluitingstijd gaat de slager de hakblokken te lijf met een staalborstel. Geronnen bloed en vlees met poederig hout vormen zich tot rolletjes. In de loop van jaren slijten de blokken. De slager moet dan bukken, blokje hout onder de poten, nog een blokje hout... en dan: nieuwe hakblokken. Er gebeurt wat.

Cees overlijdt, zijn maat gaat met pensioen en Henk komt. Er verandert niets. Jaren later houdt Henk het ook voor gezien. De slagerij wordt afgebroken en twee huizen verrijzen. ‘Do you eat horsemeat?!’ zegt mijn Engelse vriend met stemverheffing.

MEESTER MOESVELD

DE EERSTE BEVOEGDE SOESTERBERGSE ONDERWIJZER

Door Jan de Mos

Na jaren van schoolstrijd werd er in 1805 een nieuwe schoolwet van kracht. Op Den Bergh was er daarna nog lange tijd sprake van gebrekkig onderwijs. Het was voor de kleine kinderen uit Den Bergh geen doen om op hun klompjes over slechte zandwegen twee uur te lopen naar het dorpsschooltje aan de Kerkstraat in Soest en later ook weer twee uur terug naar huis. Prioriteit voor een eigen schooltje op Den Bergh was er toen kennelijk nog niet. Volgens dominee Bos werd er al wel voor 1818 op particulier initiatief les gegeven door onbevoegden. Dat waren tuinbazen van de buitenplaatsen Zandbergen en Sterrenberg die in hun vrije tijd les gaven. Ze kregen daarvoor een vergoeding van de Commissie van Weldadigheid. Dat zou nog voortduren tot 1836 toen de eerste bevoegde onderwijzer werd aangesteld, Lambertus Theodorus Moesveld.

Eerste vormen van onderwijs op Den Bergh

De zoon van de toenmalige tuinbaas van De Sterrenberg gaf in de zomer en de avonduren van 1820 les aan de kleintjes in een vertrek van een oude vervallen hofstede op de Sterrenberg van de familie Bosch van Drakestein. De "Commissie van Weldadigheid" te Soest stond achter deze activiteiten en gaf geld voor boeken en schrijfbenodigdheden. Ook betaalde de commissie aan deze jongeling een traktement van fl 15 per jaar. De leerlingen kregen als extra in de winter hemden, kousen en klompen. In 1828 werd die toelage verhoogd tot fl. 150, namelijk fl 100 voor de onderwijzer en fl 50 voor zijn vrouw, die de meisjes leerde breien en naaien. Het aantal leerlingen bedraagt dan al 60. Als de vader van deze jongeling overlijdt, moet hij diens taken als tuinman overnemen en moet hij de school laten schieten. Hij wordt opgevolgd door een andere tuinmanszoon: J.C. Wiebolt van Zandbergen. De commissie vraagt of hij het onderwijs mag voortzetten in het pand van

Bosch van Drakestein, die hiermee instemt, mits het onder toezicht gebeurt van een bevoegde onderwijzer uit Soest. Deze opvolger geeft ook op de winteravonden les en krijgt daar fl 50 extra voor, plus een vergoeding voor de schoolbehoeften. Deze tuinman komt helaas vroeg te overlijden, waarna zijn weduwe het werk nog enige tijd voortzet. Zij hertrouwt echter en vertrekt naar Amersfoort. Er was toen al wel sprake van een (on)officiële “Bij-school op den Berg”. Dan verschijnt in 1833 Simon de Lange met zijn vrouw voor de klas. Hij gaat nu overdag lesgeven en wel in lezen, schrijven en rekenen. Zijn vrouw wordt ingeschakeld voor het onderricht van de meisjes in breien en naaien. De hofstede wordt te bouwvallig en Bosch van Drakestein wil deze afbreken, dus moet de school er in 1834 uit (in 1837 betreft Rademaker nog tijdelijk een ruimte boven de keuken van deze bouwval tot de nieuwe kerk en zijn pastorie klaar zijn). De meester betreft met zijn leerlingen een onderkomen, een rietmatten hut, wellicht naar

Voorbeeld strohut Kamp bij Zeist

voorbeeld van de strohutten die in die tijd op het legerkamp dienst deden. De schoolopziener vindt het onderkomen in de hut niet gepast en adviseert in 1835 de gemeente Soest om “eener schoolhuys met woning op Den Bergh” op te richten. Het ontbrak

de gemeente Soest echter aan eigen middelen. De Commissie van Weldadigheid wendde zich vervolgens tot de besturen van Soest en Zeist en de schoolopziener voor het gezamenlijk oprichten van een nieuwe school en aanstelling van een bevoegde onderwijzer voor Den Bergh. Die goedkeuring komt er, in mei 1836 verleende de provincie een subsidie van fl 400 voor de oprichting van een nieuwe Bij-school op Den Berg en bepaalde dat de gemeente Zeist daarin ook fl 100 moest bijdragen (het onderwijs gold ook voor de Zeister kinderen aan de Amersfoortschestraatwegh). De invloed van de familie Bosch

van Drakestein is hier duidelijk merkbaar, zij stuurt aan op bevoegd onderwijs en een eigen schooltje. Die invloed en betrokkenheid gold ook voor de stichting van een katholieke parochie in 1838, waarvoor grond ter beschikking werd gesteld en ook geldmiddelen. Dat Koninklijke goedkeuring voor school en kerk zo snel werd gegeven had ook alles te maken met de goede relatie van deze voorname familie met het Koninklijk Huis.

Meester Moesveld

In december 1836 werd als eerste bevoegd onderwijzer Lambertus Theodorus Moesveld aangetrokken. De familie Moesveld is oorspronkelijk afkomstig uit Rhenen. Overgrootvader Peter Theodorus Moesveld(t) trouwde (1) circa 1725 met Anna van de Velde en, na haar overlijden, in 1731 (2) met Niesje Vonk. Ook de grootouders woonden in Rhenen. Lambert Moesvelt trouwde (1) in 1769 met Aalbertjen Berendina Roghair (Roghart) en, na haar overlijden kort na een kraambed, in 1774 (2) met Hendrikje Slok. Lambert (Lammert) was tapper/kastelein in Rhenen. Uit dit tweede huwelijk komen zeven kinderen voort, waaronder Peter (Petrus) Theodorus Moesveld(t). Hij werd deurwaarder der directe belastingen te Amersfoort, voor de kantoren Amersfoort, Leusden en Woudenberg. Hij trouwde in 1812 te Leusden met Eva van Soest (Zoest), dochter van Hendrik van Soest en Hendrikje Ducaat. Hun oudste zoon is Lambertus Theodorus Moesveld, geboren 5-12-1815 te Amersfoort (zijn oudere naamgenoot geboren in 1812 is overleden in 1813). Hij werd de eerste bevoegde onderwijzer op toen nog Den Bergh.

Zijn jongere broer Alexander Samuel Moesveld (1821 Amersfoort), trouwde in 1852 te Utrecht met Helena Cornelia G. Petri (1822 Utrecht). Tot en met 1858 waren zij weesvader en weesmoeder van het nieuwe Weeshuis te Arnhem, daarna werd hij directeur van het "Gesticht voor minderjarige Idioten" te 's-Gravenhage met daar aan verbonden een dagschool. Zijn jongere zus Hendrika Everarda Moesveld (1823 Amersfoort) kwam ook in het onderwijs terecht, zij werd hoofdonderwijzeres bij de school voor eerstbeginnende Protestantsche Meisjes in Amersfoort (naai- en breischool). Zij was ongehuwd en woonde samen met haar vriendin Hendrika Schermer. Zij stelden samen een langstlevend testament op (1871).

Het nieuwe schoolhuys met woning van Moesveld

In een brief van 20 februari 1837 van de Staatsraad van de Provincie Utrecht aan de gemeente Soest werd bericht dat werd voldaan aan de voorwaarden om een bijschool op te richten: “Verklaart dat aangezien de bestaande verordeningen behoorlijk zijn opgevolgd, tot de aanstelling van Lambertus Theodorus Moesveld als onderwijzer in de voornoemde bijschool, kan worden overgegaan.” De pas 21 jarige Moesveld was al op 7 december 1836 benoemd, als hoofd van de nieuwe school in de derde rang, tegen een jaarsalaris van fl 100, plus fl 15 extra voor verwarming, vrij wonen en gebruik van de tuin. Verder werd bedongen dat hij gratis les gaf aan 25 behoeftige kinderen. Omdat er ook kinderen uit Zeist hier naar school gingen gaf deze gemeente fl 100 subsidie. Maar hij moest zelf nog wel eerst voor de nieuwe school met woning voor zichzelf zorgdragen. Direct na zijn aanstelling vraagt hij dan ook, gesteund door de schoolopziener, aan de gemeente Soest om een officiële school te mogen bouwen. Die komt er ook in 1838, zij het in zeer eenvoudige uitvoering. De aanneemsommen varieerden van fl 1.098 tot fl 1.300.

Ook ds. J.J. Bos maakt melding van het zeer eenvoudige onderkomen: “In dat jaar reed ik met de diligence, door Soesterberg, en zag daar langs den straatweg, steenen, balken, en planken opgestapeld. Op mijne vraag aan een der medereizigers, wat daar gebouwd zou worden, kreeg ik ten antwoord: “eene school”. Ik beken dat ik verbaasd rond keek, want ik zag wel eikenwallen en sparrenbosschen, maar bijna geene woningen, waaruit dan toch de leerlingen zouden moeten komen. Ik wist toen nog niet hoever achteraf, en hoe verspreid, die woningen gelegen waren. De woning van den onderwijzer was weinig beter dan eene goede daggelderswoning, en de school, het verlengde van die woning, alles onder een doorlopend dak, was zóo laag, dat men bijna met de handen tot de balken reiken kon.” De “Bijschool op den Berg” was gelegen op de hoek van de Amersfoortschestraatwegh (nu Rademakerstraat) en de (Verlengde) Schoolweg (nu prof. Lorentzlaan).

Onderwijzers konden vier rangen bereiken. De vierde rang stelde als eis “tamelijk bedreven” te zijn in lezen en schrijven en de beginselen van rekenen en enige aanleg hebben om les te geven. Voor de derde

rang moesten zij de genoemde vakken iets beter beheersen, plus moest men thuis zijn met de beginselen van de Nederlandse taal. Voor de tweede rang moest men ook nog enig begrip tonen van aardrijkskunde en geschiedenis. Moesveld zou in Soesterberg zijn levenstaak vinden. Hij werd eerst aangesteld in de derde rang, maar later had hij de onderwijsbevoegdheid van de tweede rang, en voldeed daarmee aan de eis voor de functie van hoofdonderwijzer. Moesveld was ook actief lid van de Gewestelijke Vereniging der Provincie Utrecht van het Nederlandsch Onderwijzers Genootschap.

Lambertus Theodorus Moesveld trouwde op 08-11-1848 te Amsterdam met Geertruida Maria Johanna Kloesmeijer (geboren 1824 Amsterdam), dochter van Nicolaas Kloesmeijer en Geertruijda Blanck. In 1850 wordt er Soesterberg ook een naai-, brei- en spinschool opgericht. In augustus 1850 vindt de opening plaats: "Dinsdag jl. bezocht H.M. de Koninginmoeder, te Soesterberg de dorpschool en de onlangs door H.M. opgerigte school voor vrouwelijke handwerken. H.M. nam er den gang der werkzaamheden in ogenschouw en onderhield zich minzaam met de leerlingen." De openbare lagere school ondergaat in 1851 een grondige verbouwing, de school wordt hoger en groter. Ook de woning van het hoofd krijgt een ander aanzien: "het begon meer op eene fatsoenlijke burgerwoning te gelijken". In juni 1854 krijgt K. de Wolf, kwekeling bij Moesveld, een aanmoedigingsprijs in de kunst van het schoonschrijven. De kinderen in Soesterberg werden dus terdege onderwezen in dit vak. Op 16 juni 1859 wordt hun enige zoon geboren: Petrus Theodorus Nicolaas Moesveld. In 1860 werd de eerste hulponderwijzer aangesteld. In april 1864 kwam Moesveld te overlijden, slechts 48 jaar oud.

Het zou nog tot 1869 duren voordat er op dezelfde plek een nieuwe school werd gebouwd. In augustus 1869 wordt er door B&W van Soest een aanbesteding aangekondigd voor: "Het afbreken der bestaande en terzelfde plaatse opbouwen van een NIEUW SCHOOL-LOKAAL en aanhorigheden." Dit nieuwe schooltje werd op 23 november 1870 feestelijk geopend en heeft tot 1929 dienstgedaan.

Openbare Lagere School, links woonhuis, rechter aanbouw klaslokaal, 1920.

Moesveld als brievengaarder van het eerste hulpkantoor in Soesterberg

Naar voorbeeld van de Engelse posterijen werd in 1850 de Postwet ingevoerd. Soesterberg was er echter al vroeg bij. In 1847 werd er een distributiekantoor gevestigd: "Bij besluit van Z. E. den Minister van Financiën zal met 1. October aanstaande te Soesterberg, gelegen tusschen Utrecht en Amersfoort, een Distributie-Postkantoor worden opgericht." In 1848 werd dit bestelhuis officieel geopend, in de eerste jaren vooral voor de hier geleverde militairen tijdens de grote zomeroefeningen op het Kamp bij Zeist. Tot eerste brievengaarder werd L. T. Moesveld aangesteld. Voor hem was het een bijbaantje, in zijn toch al krappe dienstwoning bij het schooltje of wellicht gebruikte hij het klaslokaaltje na schooltijd daarvoor. In 1852 promoveerde het bestelhuis tot het eerste hulpkantoor: "Z. Exc. de minister van financiën heeft, bij resolutie van 31 December 1852, het bestelhuis der brievenposterij te Soesterberg in een hulpkantoor veranderd, en tot brievengaarder aldaar aangesteld L. T. Moesveld." In 1853 werd er op het kamp ook een tent als veldpost ingericht, die bleef er vele jaren.

Poststempel Kamp bij Zeist, 1853

Moesveld bleef van 1847 tot zijn overlijden in 1864 de eerste brievenaarder. Daarna werd zijn taak overgenomen door J.W. te Kolsté,

de eerste zelfstandige brievenaarder. Ook was Moesveld het adres voor brieven onder nummer.

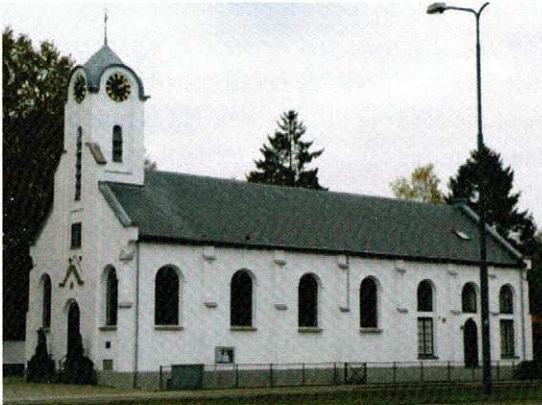
*** Une famille, habitant la campagne, désire engager au plus vite une GOUVERNANTE de la R. P., capable de donner une éducation solide et soignée à deux jeunes demoiselles. S'adresser par lettres affranchies sous l'initiale R. à Mr. MOESVELD, à Soesterberg, prov. d'Utrecht.*

Krantenadvertentie uit 1857.

Samenwerking ds. Bos Soest stichting Hervormde Kerk

Nadat in 1838 de Katholieke kerk was gebouwd, hoefde de Katholieke bevolking van Huis ter Heide en Soesterberg niet meer met de koets of te voet naar de Kerk in Bunnik (in Zeist was nog geen RK Kerk) of Soest, soms zelfs Utrecht of Amersfoort, afhankelijk van hun gemeente van herkomst. De Protestantse bevolking kon kiezen uit Zeist of Soest. De predikant van Soest, ds. J.J. Bos en docent L.Th. Moesveld waren bij Moesveld thuis in 1851 begonnen met het geven van wekelijkse catechisatie, waarbij de kerkvoogdij van Zeist financieel bijdroeg. In 1855 startte een commissie tot stichting van een zelfstandige kerkelijke gemeente. De commissie bestond uit vier personen: ds. Bos, Moesveld (secretaris), Jhr. Nepvue, eigenaar van landgoed Dijnselburg en Mr. de la Court, eigenaar Zandbergen. Pieter Maria de la Court schonk de grond voor de bouw van de kerk, in de overtuin van zijn landgoed. Zij richtten op 18 februari 1856 een brief aan de burgemeester en wethouders van Zeist: "Zo verzamelde zich ook in het hart der provincie Utrecht, te midden van de lustverblijven van zo menig rijk door God gezegenden, tussen Amersfoort, Zeist, De Bilt en Soest een bevolking van meer dan 400 Hervormden, voor het grootste gedeelte ruim een uur verwijderd van hun bedehuizen. Die bevolking, van overal te zamen gevloeid, inzonderheid tot de arbeidersstand behorende, nog steeds aanwassende en door Rooms-Katholieken omringd, die minder in getal, toch een eigen sierlijk kerkgebouw bezitten, met volledig herderlijk toezicht, naar de eisen van dat kerkgenootschap, die bevolking heeft dringend behoefte aan een kerk en een leraar. De heren J. J. Bos c. s., voornoemd, van nabij met deze behoefte bekend, hebben besloten hun pogingen tot verkrijging van beide te verenigen. De eigenaar van het landgoed "Zandbergen" heeft reeds de nodige grond voor kerk

en pastorie met welwillendheid afgestaan. Het punt is allergeschikst, aan de straatweg van Utrecht op Amersfoort, niet ver van het Huis ter Heide, de macadamweg op Zeist en de straatweg op Soest. Maar voor kerkgebouw en predikantswoning zijn ongeveer veertien duizend gulden nodig.” Dat geld wordt niet bijeen gebedeld zoals pastoor Rademaker deed, maar door de commissie bijeengebracht door giften en obligaties. In 1858 wordt eindelijk toestemming verleend voor de bouw. In april 1858 vond er een openbare aanbesteding plaats voor “het bouwen eener Kerk en predikants-woning, in de nabijheid van het Huis ter Heide, met bijlevering van alle materialen en arbeidsloonen”. Inlichtingen konden worden ingewonnen bij de tuinbaas van Zandbergen. Een jaar later was de financiering rond en kon de bouw beginnen. Het zontje van de heer De la Court, Pieter Hendrik, legde op 17 juni 1859 de eerste

*Hervormde kerk te Huis ter Heide
(Soesterberg) 1860 en 2012.*

steen. Een half jaar later, op 29 januari 1860, wordt de kerk officieel in gebruik genomen. In tegenstelling tot de R.K. kerk van pastoor Rademaker heeft de Hervormde kerk in Huis ter Heide de tand des tijd goed doorstaan. Er is in de loop der jaren wel het een en ander aan de kerk verbouwd, onder meer een andere toren, maar na een opknapbeurt in het begin van de 21e eeuw staat de kerk er nog steeds goed bij.

Ook op het terrein van onderzoek naar de grafheuvels rond Soest/Soesterberg hadden ds. Bos en Moesveld een gemeenschappelijke band, zoals blijkt uit een fragment van een brief: “De Heer David Koning, muziek-onderwijzer te Amsterdam, toen tijdelijk te Zeijst verblijfhoudende, had op donderdag 22 Augustus 1861, met behulp van eenige spoorweg-werkers, een der tumuli in de Soesterheide geopend, wat mij (Ds. Bos), 23 Augustus daaraanvolgende, door Den Heer L.Th. Moesveld, Onderwijzer te Soesterberg, gemeente Soest, met wien ik meermalen over die grafheuvels gesproken had, geschreven werd.”

Samenwerking pastoor Rademaker

Bij de aankomst van pastoor Rademaker in augustus 1837 op Den Berg stelde hij vast: “Reeds was men ook bezig met den aanbouw van eene school en woonhuis, wat echter meer op eene daggelderswoning, dan wel op eene schoolhuis geleek en ook daarom na tien jaren afgebroken en geheel op nieuw moest daargesteld worden.” Naar het vermoeden van Rademaker gebeurde dat in 1837 bewust met overhaasting, hij dacht dat men een openbare school af wilde hebben voor zijn komst. Hij had namelijk ook al plannen gemaakt voor de bouw van een eigen R.K. School. Bij zijn komst was er ook al een onderwijzer aangesteld “eenen meester L. Moesvelt uit Amersfoort, een jong mensch, die er reeds eenigen tijd woonde”. Maar die veronderstelling was niet juist zoals uit het voorgaande blijkt, de toestemming was er al voor zijn komst.

Dan wordt er in 1858 bij Zandbergen een nieuwe Protestantse kerk gebouwd. Rademaker geeft in zijn dagboek niet bepaald hoog op over de “kleingeestige protestanten”. Hij verdenkt ze ervan naar zijn ontwerp te hebben gekeken zonder hem daarover te informeren. Hij is ook bang dat deze nieuwe kerk de zijne zal overtreffen. Hij begint ijlings aan een complete restauratie met volgens eigen zeggen “bouwmaterialen van de allerbeste kwaliteit”. Hij begon op 8 juni, was klaar op 9 oktober en was uitermate tevreden over het resultaat: “Wij waren dan zoo gelukkig, dat ons werk van elk een volmaakt werd goed gekeurd en men ons bij herhaling wilde verzekeren, dat de toren nog nooit zoo mooi geweest waren en den kerk door die verfraaiing de protestanten te meer overtrof, dat de laatsten geheel en al overschaduwde werd.” Het witte kerkje staat er nog steeds, de trots van Rademaker is in 1953 afgebroken en vervangen door de huidige RK kerk.

Pastoor Rademaker had niet zo veel op met de protestanten. Maar als de nood aan de man is, is er toch bereidheid om samen te werken, zoals blijkt uit deze gezamenlijke advertentie: “Soesterberg, 15 November 1861. In de overtuiging dat, waar hulp noodig is, die nooit achterblijft, nemen wij de vrijheid nog eens uwe liefdadigheid in te roepen voor den ongelukkigigen timmerman W. Hilhorst, die bij het instorten van het dak van een huis op 25 Oct. 11. er onder geraakte en zijn arm brak (zie vroegere Couranten). De arm was zoo vermorseld, dat die niet konde

behouden worden; gisteren is hij geamputeerd. Thans kan de vroeger zoo ijverige man het brood voor zich en zijne vijf kinderen niet meer winnen. Help ons nu, meer beweldadige menschevrienden! In het bijeenbrengen van een fondsje, al ware het slechts f 100, ten einde hem aan een winkelnering te helpen, en alzoo vanden bedelstaf te vrijwaren. L. RADEMAKER, Pastoor.

L. T. MOESVELD, Onderwijzer.”

Tot slot

De verdiensten van Moesveld werden bij zijn overlijden in 1864 als volgt omschreven: “Omstreeks 28 jaren lang was hij in deze gemeente verdienstelijk werkzaam, als uitstekend onderwijzer der jeugd niet

alleen, maar ook als welwillend vriend en raadsman van allen.”

Zijn weduwe hertrouwt op 31-01-1874 te Soest met Elis de Ruig (40 jaar), zoon van Theunis de Ruig en Meijntje Kuijk. Hij heeft het

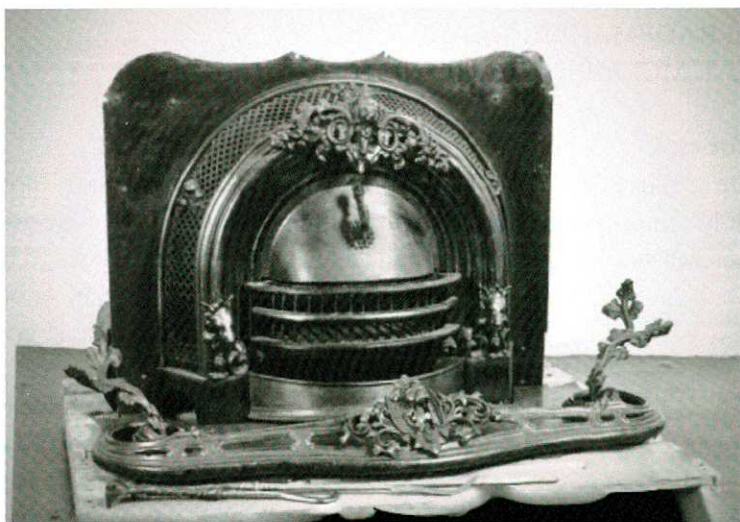
** Heden overleed, na eene kortstondige doch hevige ziekte, in den ouderdom van ruim 48 jaren, mijn hartelijk geliefde echtgenoot LAMBERTUS THEODORUS MOESVELD, diep betreurd door mij, mijn eenigst kind en verdere betrekkingen. J. M. G. MOESVELD, geb. KLOESMEIJER.
SOESTERBERG, 14 April 1864.

Overlijdensadvertentie Moesveld

succes van zijn enige zoon, die in de voetsporen van zijn vader trad, helaas niet kunnen meemaken. Petrus Theodorus Nicolaas Moesveld trouwde op 25-07-1889 te Harlingen met Elisabeth van der Meer. Hij werd leraar aan de gemeentelijke Hoogere Burger School te Hilversum. Ook de kleinzonen kwamen goed terecht. Alexander Lambertus Theodorus Moesveld, geboren 22-03-1892 te 's-Gravenhage, studeerde scheikunde en werd na zijn promotie tot doctor lector chemische analyse aan de Universiteit van Utrecht. De andere kleinzoon Jaques Theodoor Moesveld, geboren 23-09-1895 te 's-Gravenhage, werd tandarts te Beverwijk/IJmuiden.

Moesveld was in alle opzichten de protestantse tegenhanger van pastoor Rademaker in Soesterberg. Minstens even verdienstelijk voor het welzijn van het dorp en haar bewoners. Hoog tijd dat ook hij wordt vernoemd, waar blijft de “Meester Moesveldstraat”?

DE KACHEL IN DE RAADSZAAL VAN MUSEUM SOEST

Deze kachel stond al 44 jaar in het depot van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Eeuwig zonde, want er kleeft zo'n intrigerend verhaal aan, schreef Yuri van der Linden in het blad van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Wat moet het heerlijk zijn geweest wanneer er enkele houtblokken lekker lagen te gloeien in deze fraai geornamenteerde, gietijzeren kachel. De warmte verspreidde zich langzaam door de kamer en de gloed vermengde zich met het zwakke schijnsel van kaarsen en olielampen. De hondenkoppen, die de voorkant sieren, lijken veel geaaid te zijn. Zwart glanzend staren zij naar de zich opwarmende bewoners. Helaas, centrale verwarming maakt tegenwoordig een kachel als deze overbodig. Ooit verwarmde dit exemplaar de logeerkamer in de woning van kunst- en muntenverzamelaar Willem van Rede aan de Schiekade 13 in Rotterdam. De ouders van Van Rede betrokken het huis aan het einde van de negentiende eeuw en na hun dood bleef hij er zelf wonen. Aan het interieur werd sindsdien niets meer gewijzigd. In

1953 liet hij een deel van zijn verzamelingen, zijn kapitaal en de woning na aan de Staat. De rest van de verzamelingen werd aan de gemeente geschonken om in de Rotterdamse musea te plaatsen. Met het kapitaal is een fonds opgericht, waaruit nog steeds moderne kunstwerken worden aangekocht, die te zien zijn in Museum Boijmans Van Beuningen. Het huis is in vruchtgebruik gegeven aan de weduwe van Van Rede, tot zij in 1975 zelf overleed. Kort daarop werd het gebouw, dat behoorlijk was verwaarloosd, ontruimd en vier jaar later gesloopt. Het is heel jammer dat het huis niet meer bestaat. Gelukkig zijn bij de ontmanteling van het interieur alle onderdelen in de rijkscollectie terechtgekomen. Zo beheert de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een complete, rijk uitgevoerde Rotterdamse inrichting uit de late negentiende eeuw. Een zeldzaamheid, aangezien er bij het bombardement van Rotterdam in 1940 veel verloren is gegaan.

Jammer genoeg heeft de kachel sinds 1975 het depot van de Rijksdienst nooit meer verlaten. **Oproep Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in hun blad:** Welke instelling heeft er een plek voor, om bijvoorbeeld een historische locatie aan te vullen? Het zou wel voor de sier zijn, want de kachel kan helaas niet meer worden gestookt. Op deze oproep reageerde museum Soest en het resultaat is er. De kachel staat nu te pronken in de schouw van de Raadszaal in museum Soest.

Yuri van der Linden, conservator oude toegepaste kunst bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, heeft zorggedragen voor deze kachel. De kachel is op 14 mei 2019 in bruikleen overgedragen aan museum Soest.

(bron tijdschrift Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

SOESTERVEEN/HEES

KORTE BESCHRIJVING VAN DE HISTORIE VAN HET VEEN

Door Paul Verhoeven

Het ontstaan van het Soesterveen

Zo'n 10.000 jaar geleden ontstond tijdens het holoceen een veengebied van circa 300 hectare. De veenvorming vond plaats op leemachtige laat-glaciale dekzanden, waaronder zich nog ouder veen bevond dat is ontstaan tijdens de laatste ijstijd: het Würmglaciaal. Het landijs bereikte ons land toen niet, maar het werd wel flink kouder. De plantengroei was vergelijkbaar met wat wij nu als toendra kennen, met dwergberken, lage struiken, etc.

Het veengebied is in een eeuwen durend proces ontstaan in de laagte tussen de Utrechtse Heuvelrug en het Gooi. Naast het Soesterveen bestaat het gebied ook uit veengebieden in Baarn, Maartensdijk en de Vuursche. Tot het gebied behoren ook het zogenaamde Nonnenland, dat eigendom was van een klooster bij De Bilt, en de Eult, het landgoed tussen het paleis Soestdijk en de Eem. Het Baarnse Bos, dat is aangelegd door Willem Gideon Deutz in 1740, was oorspronkelijk de tuin van dat landgoed.

Begrenzings van het Soesterveen

Aan de noordkant van het gebied lag de Veenhuizerstraat, waarvan in 1929 de naam is gewijzigd in Koninginnelaan. Veenhuizen werd geassocieerd met de Drentse instelling waar landlopers te werk werden gesteld. De Veenhuizerstraat leidde naar het Veenhuis, een tolhuis aan de Praamgracht waar tol werd geheven op de turf die afgevoerd werd. Aan de westzijde is na toestemming van bisschop Frederik van Blankenheim in 1394 een afwateringssloot gegraven. Deze sloot was de grens tussen het Hezer- en Soesterveen. De weg langs deze sloot kennen we nog steeds als de Wieksloterweg.

Aan de oostzijde lag het gebied 'Achter den Engh'. Vroeger schijnt er van daar uit nog een afwateringssloot te hebben gelopen via een laagte tussen de Eng en de Bunt. Deze liep door naar De Krommert op de huidige Peter van den Bremerweg, waarna het stroompje uitwaterde op de Eem. Mevrouw Knol vertelde ons dat de woning van haar zoon op de Van Lenneplan verzakte door inklinking van de grond en ook doordat vlak langs het huis de sloot vanuit het veen heeft gelopen.

Topografische kaart van eind 19e eeuw waarop het veenmoeras nog zichtbaar is (collectie archief Hans Kruiswijk)

Ook de Soester Turfweg was, naast een afbakening, een afvoerroute uit het veen. De Turfweg bestaat nog steeds in Laag Hees. Het tracé liep via de huidige Waldeck Pymontlaan naar de Grote Melm.

Ontwikkeling na afgraven van het veen

Uit het onderzoek van de Natuurhistorische vereniging, publicatie uit 1926, bleek dat het veen grotendeels was verdwenen. Alleen bij de zogenaamde lange wal (tussen de Dorresteinweg en de Biltseweg) en het terrein langs de tegenwoordige Boerenstreek werd nog veen van enige betekenis gevonden. Inmiddels was het gebied deels ontgonnen. Een boer vertelde de onderzoekers destijds, dat het gebied in zijn jonge jaren een groot moeras was. Er was niets van te maken omdat de afwatering veel te wensen overliet. De topografische kaart van 1885 laat zien dat het gebied voornamelijk bestond uit heide en vennen. Tussen 1885 en 1926 is er veel veranderd. Na het afsteken van de turf is perceel na perceel veranderd in weidegrond.

Op de resten van het Soesterveen ontstond een natuurgebied waarin planten voorkwamen als de welriekende nachtorchis, het zeldzame orchideetje *Malaxis*, lavendelheide, veenpluis en de klokjesgentiaan. In 1925 kwamen in het gebied nog 310 soorten zaadplanten voor en 59 soorten mossen¹. Door verdroging van het land en aanpassen van de waterstand voor agrarische doeleinden en voor woningbouw zijn veel soorten verdwenen. Een andere verklaring is dat vanuit het gebied rond de huidige Klarwaterweg water geloosd werd in sloten, waardoor de waterlopen vervuilden. Voorheen was het water schoon. Tot halverwege de twintigste eeuw kwam er zelfs nog paling voor in de sloten van het veen!

Ter hoogte van het terrein waar tuincentrum Vaarderhoogt is gevestigd, ligt een zandrug. Daar is het net wat hoger en dus ook droger dan in de rest van het veen. In de vijftiger jaren was daar sprake van akkerbouw.

Het buurtschap Hees

Het bestaande buurtschap Hees en het Soesterveen liggen aan de oostzijde van de Wieksloterweg. Die weg vormde ooit de grens tussen het Heezer- en Soesterveen, waarvan de grens door bisschop Frederik van Blankenheim in 1394 werd vastgesteld.

De oorspronkelijke buurtschap Hees stond al genoemd in een schenkingsakte uit 838 van Graaf Rodgar, waarin hij verscheidene

bezittingen schonk aan de St. Maartenskerk te Utrecht. Deze bezittingen lagen nabij de huidige Paltz en in de richting van wat nu Den Dolder is. Op oudere kaarten wordt het gebied aan de oostzijde van Den Dolder Overhese genoemd. De oorspronkelijke buurtschap Hees heeft tot 1523 bestaan. Door het onderstuiven van de bebouwing is uiteindelijk de plek onbewoond geraakt. Het huidige Soesterveen en de buurtschap Hees hebben geen verdere relatie met het vroegere Hees.

Op 3 februari 1028 bevestigde keizer Koenraad de schenking van de Utrechtse bisschoppen Ansfrid en Adelbold aan het klooster van het Heilige Kruis op de Hohorst (Heiligenberg) bij Amersfoort². Naast het gehucht Hees staat in die akte Soest voor het eerst genoemd. De akte wordt beschouwd als de ‘geboorteakte’ van Soest.

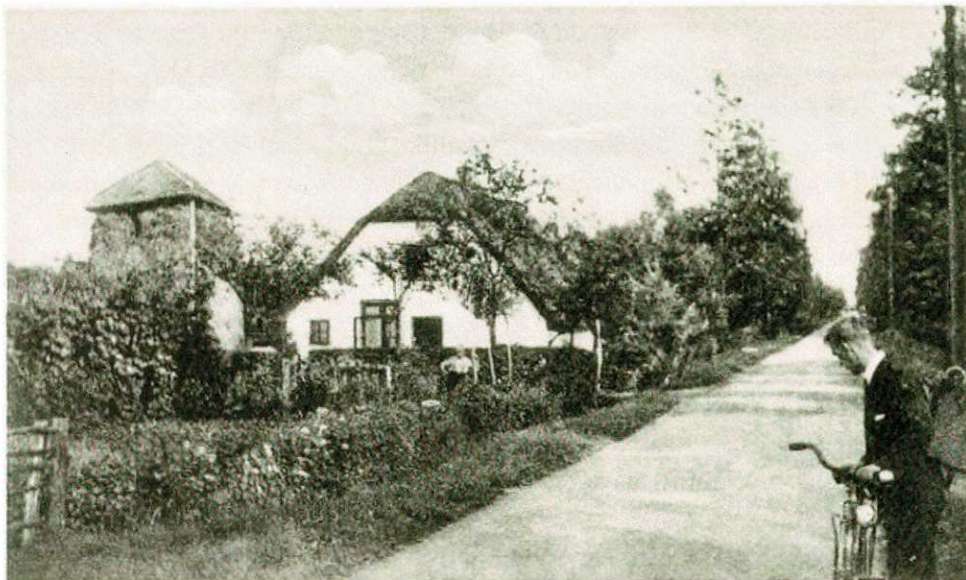
In VZTS 4.1 schrijft mevrouw Luitweiler dat rond 1100 veenoorlogen werden gevoerd ‘tussen die van Pijnenburg’ en de bisschop van Utrecht. Ook toen al vanwege de turf die daar gewonnen werd. Voor de afvoer van de turf naar de Eem werd in 1239 besloten tot het graven van de Praamgracht en de Pijnenburger Grift.

In de veertiende eeuw nam de behoefte aan turf toe door een schaarste aan hout. Naast het verwarmen van woningen was de turf ook van belang voor bierbrouwerijen, kalkbranderijen en de productie van stenen en dakpannen. Om de levering van brandstof veilig te stellen namen Amersfoortse burgers delen van het Soesterveen over. Tot de maatschap behoorde Klaas Bannen, die een brouwerij had in Amersfoort. Daarnaast zijn er namen als Evert van Lodenstein, Dirk Poeyt en Evert Both. Leden van de laatstgenoemde families bekleedden diverse bestuursfuncties in Amersfoort en in de regio.

In 1390 besloot de Bisschop tot omzetting van de hofgoederen in leengoederen omdat het bisdom af wilde van de verplichting om bescherming te bieden tegen het groeiende aantal overvallen. Vervolgens vond de verkaveling van de bezittingen in de loop der jaren plaats.

¹ Onderzoek door de Natuurhistorische vereniging afdeling Utrecht in 1926

² Geschiedenis van Hees; W Klein

Boerderij, Wieksloot Loosdrecht

Foto van de Wieksloterweg in het begin van de 20e eeuw (archief Hans Kruiswijk)

Het Hezerveen kwam in handen van Utrechtse burgers. De Wieksloot vormde de afscheiding van de beide gebieden. Wat wij nu als Wieksloterweg kennen, is dus best heel oud. Voor een juiste beeldvorming vermelden wij dat destijds het gebied ten westen van de Wieksloot ook veengebied was. Later werd het meer bebouwd en ontstonden er bosjes voor hakhout. Door Andries de Wilde werden diverse boerderijen in Laag Hees gebouwd. Enkele zijn verdwenen zoals de Lodewijkshoeve en De Kooi of de Andrieshoeve. Voor de goede orde, op de hoek Oude Utrechtseweg en Kooilaan stonden vroeger twee huizen, de Kooi en de Andrieshoeve. Een daarvan is gesloopt. Verder staan er nog de Christoffelhoeve en Gerritshoeve, die tegenwoordig Wijkerhoek heet. Omdat de vraag naar hout toenam, ontstond in de loop van de 19e eeuw een productiebos in Laag Hees. Veel hout werd gebruikt voor de mijnbouw en dan met name de grove dennen. Het hout was buigzaam en bij een te hoge belasting kraakte het enorm. Voor de mijnwerkers was dat het signaal voor gevaar op instorten van de mijn.

Verder is nog te vermelden dat nabij het keienhuisje ooit een molen

heeft gestaan. Uit Laag Hees Verkend van Jean Meerts blijkt dat daar tot 1800 molenaar en bakker Klein was gevestigd.

De grens tussen Zeist en Soest stelde men vast met een proces verbaal uit 1612. Daarbij voegt het gezag Hees bij Soest. Er blijven nog lang geschillen over de exacte plaats van de grens tussen de beide gemeenten. De grens loopt door een zogenaamde almende, dat is een gemeenschappelijke grond voor begrazing, kaphout en het steken van plaggen. Omdat de grens slechts met kuilen en stammen is afgezet, vinden over en weer verschuivingen plaats. Dit leidde weer tot onderlinge strijd waarbij het bevoegde Utrechtse gezag moest bemiddelen.

Na afschaffing van het leenstelsel aan het einde van de achttiende eeuw en invoering van het kadaster zijn de oorspronkelijke leenmannen eigenaar van de grond. Langzamerhand kwam er meer structuur in afbakening van het bezit en konden grenzen beter worden vastgesteld.

Werken in het veen (VZTS 2.3 1981 Engelbert Heupers)

Het Soesterveen is het gebied tussen de Eng en Hees. Bewoners van het gebied waren werkzaam als turfstekers, bezem- en borstelbinders en bijenhouders. De mensen woonden in eenvoudige woningen met rieten dak en zelfs in plaggenhutten.

Veenwerker met turf in het Soesterveen (archief collectie Hans Kruiswijk)

Tot aan het begin van de 20e eeuw is er turf afgegraven in het veen. De laatste Soester turfgravers waren Dirk en Rijk van den Heuvel en Tiemen Dasselaar.

Waarschijnlijk al voor 828, maar zeker voor 1239, werd in het Soesterveen turf afgegraven.

In 1253 was het Soesterveen tiendplichtig. Het veen bestond uit hoog- en laagveen, zodat er lange- en baggerturf werd gemaakt. Men onderscheidde “bolle zoden”, van hoogveen gestoken, en harde- of baggerturf. Het hoogveen had oorspronkelijk een dikte van 50 tot 100 centimeter. Door afgravingen en uitbaggeren verdween het veen en de grond werd herschapen in weiland.

Na het vervallen van de werkzaamheden in de turfwinning bleef het gebied arm. De bewoners leefden in behoeftige omstandigheden. Ter voorziening van het levensonderhoud werkten zij als daggelders, bezembinders, eekschillers en als (tijdelijke) arbeiders. Bekend zijn verhalen van bewoners die lopend naar Amsterdam trokken om tuinwerk te doen. Ook te voet naar Amersfoort was voor de tweede Wereldoorlog heel gewoon. Daar werkte men aan het afgraven van het Valleikanaal.

Veel inwoners van het veen hebben door de werkverschaffing van voor de tweede wereldoorlog meegewerkt aan projecten in de regio. Onderstaande foto geeft een beeld van de werkzaamheden aan het Valleikanaal.

50 JAAR KERKZAAL HH PETRUS EN PAULUSKERK

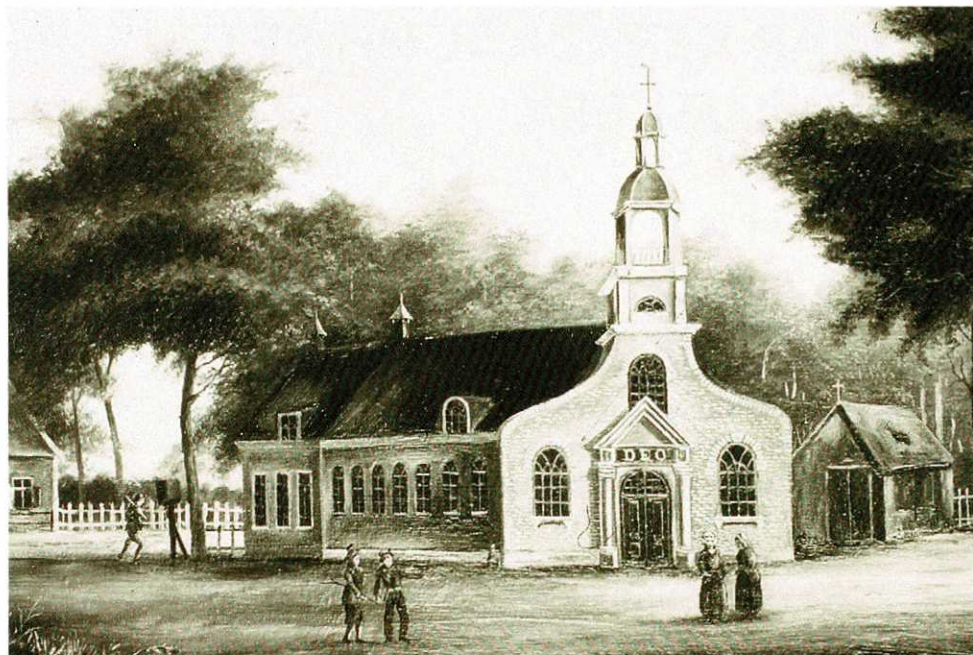
Door René van Hal

Op zaterdagavond 30 augustus 1969 wijdde Bernardus Kardinaal Alfrink onder grote belangstelling de nieuwgebouwde kerkzaal van de HH Petrus en Pauluskerk in. Dat is de komende zomer dus 50 jaar geleden. In het weekend van 14 en 15 september zal hier uitgebreid aandacht aan worden besteed en worden tal van activiteiten ook als onderdeel van de Open Monumentendagen georganiseerd. Het is op dit moment trouwens niet meer voor te stellen welke discussies er allemaal niet gevoerd zijn rondom de keuze van deze architectonische invulling van het besluit een nieuwe kerk te bouwen op deze historische plaats en de kritiek die dit ontwerp kreeg.

Wat vooraf ging

Na een grote onderhouds-/schilderbeurt midden jaren '50 van de 20ste eeuw van de uit 1853 daterende HH Petrus en Pauluskerk lijkt de kerk bijna 10 jaar later al aan een grote renovatie toe. Het schilderwerk heeft niet de verwachte resultaten opgeleverd want al snel begon het te bladderen en viel de verf met vellen tegelijk van de muren. Er bleek echter meer aan de hand te zijn, want ook op andere onderdelen begon de tand des tijds te knagen. Na een uitgebreide inventarisatie bleek dat er zeker 400.000 gulden geïnvesteerd zou moeten worden in een kerkgebouw dat niet alleen dus vervallen bleek maar ook met zijn pilaren als zeer onpraktisch werd ervaren. Een nieuwe en grotere kerk bouwen was in verhouding veel goedkoper en duurzamer.

Een actiecomité werd ingesteld om een goede besluitvorming voor te bereiden. Daarbij moet vermeld worden dat op 11 oktober 1962 in Rome op initiatief van Paus Joannes XXIII het 2e Vaticaans Concilie van start was gegaan. Daar ontstonden nieuwe ideeën over de wijze waarop de eucharistieviering zou moeten plaats vinden: deels in de volkstaal en een priester/celebrant die met zijn gezicht naar de kerkgangers in de viering

Schilderij van de in 1851 afgebroken kerk op de plaats van de huidige Petrus en Pauluskerk

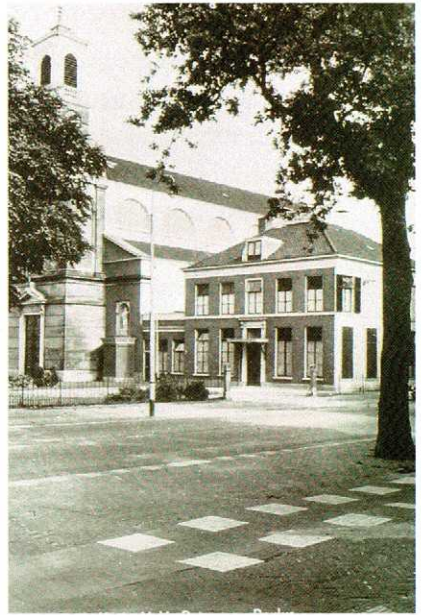
voor moest gaan¹. Dat leidde in het oude kerkgebouw al tot het plaatsen van een altaartafel tussen het bestaande altaar en de communiebank, waarbij de priester met het gezicht naar de kerk vooringing in de viering.

Het actiecomité was al snel van oordeel dat afbraak van de oude kerk en nieuwbouw de beste opties zouden zijn. Nieuwbouw zou op het bestaande perceel kunnen plaats vinden, een perceel dat door de grote tuin achter pastorie en kerk voldoende ruimte bood en voordeliger zou zijn dan de kerk elders opbouwen, want daarvoor zou grond moeten worden aangekocht. In dat kader zijn wel verschillende locaties bekeken en overwogen, maar om financiële redenen niet verder uitgewerkt.

Ook de gemeente Soest was enthousiast over dit plan; zeker wanneer de

¹ Tot het Tweede Vaticaanse Concilie was het gebruik dat in een kerk aan vaak de Oostkant een altaar werd gebouwd waar tijdens de viering de priester met zijn gezicht op gericht was. Slechts voor de Preek ging hij naar de Preekstoel en richtte hij zich tot de kerkgangers.

kerk meer naar achter zou worden gebouwd omdat de bredere Dalweg die gepland stond, dan doorgetrokken kon worden naar de Lange Brinkweg en deze niet vlak langs de ingang van de kerk zou lopen. Een bredere weg voor de kerk langs was nl. noodzakelijk geworden, omdat in het verlengde van de Dalweg aan de Lange Brinkweg een nieuwe brandweerkazerne gebouwd zou worden. De gemeente Soest wilde nl. vanwege de aanleg van die weg, ook een dubbel woonhuis² kopen, dat aan de Steenhoffstraat (onderaan de Dalweg) stond, en eigendom was van de HH Petrus en Paulusparochie.

Interieur van de oude kerk (links) en het oorspronkelijke gebouw dat veel hoger was (rechts)

Waar men onvoldoende rekening mee gehouden had betrefde de monumentenstatus van de HH Petrus en Pauluskerk. Kerk en toren waren beeldbepalend voor Soest. Dit leidde uiteindelijk tot het voorstel

² Dit dubbel woonhuis stond op Steenhoffstraat 36 en 38 en is in maart 1968 afgebroken. Tot 1965 was op nummer 36 de RK Bibliotheek gevestigd die in dat jaar is opgegaan in de Openbare Bibliotheek Soest en later op de Albert Cuyplaan is gevestigd. Voor enkele jaren totdat deze locatie was gerealiseerd, was de bibliotheek (tijdelijk) gevestigd in Huize Sint Jozef.

om de kerktoren te behouden en niet af te breken en de kerkzaal door nieuwbouw te vervangen, maar wel vanaf buiten een ongeveer gelijke uitstraling te geven. Deze optie had ook gevolgen voor de aanleg van de verbinding tussen de Steenhoffstraat en de Lange Brinkweg, omdat de weg niet direct langs de uitgang kon gaan lopen.

Na deze meer principiële discussies bleven er nog twee belangrijke zaken over die uitgewerkt moesten gaan worden, t.w. hoe de nieuwe kerk(zaal) er van binnenuit moest gaan zien en natuurlijk de financiering van deze nieuwbouw.

De inrichting van de kerk

Zoals al eerder aangegeven waren in de tijd dat de plannen voor de inrichting moesten worden uitgewerkt (1966/1967) ook de concretisering van de discussies over de wijze waarop de eucharistie gevierd moest gaan worden. Een van de belangrijkste wijzigingen was daarbij het feit dat het altijd belangrijke hoofdaltaar een volstrekt andere functie kreeg doordat de stap werd gemaakt naar het vieren rondom een altaartafel met een nauwere betrokkenheid van de kerkgangers. De liturgische commissie heeft dat veel hoofdbrekens opgeleverd, temeer omdat er nog weinig concrete voorbeelden in ons land aanwezig waren.

De opdracht die aan alle bij de nieuwbouw betrokken parochianen werd meegegeven werd als volgt geformuleerd: "Maak een nieuwe kerk die een waardige opvolger moet zijn van het oude, maar tevens

bij de nieuwe liturgie moet passen." Het verwezenlijken van een architectonisch bevredigend compromis was een zware opgave, zo werd bij de opening aangegeven. Iedereen heeft zo zijn eigen gevoelens daarbij en vernieuwen is loslaten van het oude. De overgang van een kerkgebouw waarin pracht en praal vanuit

de historie dominante aspecten zijn naar een kerkgebouw waarin de eenvoud van de ruimte tot gezamenlijkheid moet leiden en meer een ontmoetingsplek is geworden, dat levert veel emotie op. Dat was ook een van de inspanningen van de bouwcommissie tezamen met de ontwerpers van Architectenbureau Leeuwenberg en Volders uit Utrecht. De architectonische invulling van Ir. J.L. Volders werd uiteindelijk bewonderd. Dit nadat eerder al tekeningen de prullenbak in gingen omdat deze onvoldoende steun vonden. Het ontwerp van Volders voor de nieuwe kerkzaal kreeg instemming omdat hierin verschillende ornamenten uit het schip van het afgebroken driebeukige kerkgebouw een prominente plaats hadden gekregen. Zo kregen de preekstoel, het Maria-altaar, de kaarsenkronen en de godslamp een nieuwe rol in de kerk en werden delen van de oude communiebank aangebracht aan de afscheiding van de koorruimte, waarop ook de orgelpijpen een nieuwe plaats kregen.

Zelfs na 50 jaar biedt dit kerkgebouw nog steeds een eigentijdse en actuele functie bij de kerkelijke vieringen in de katholieke gemeenschap. Dit ondanks het feit dat er nog steeds parochianen zijn die het geen "echte" kerk vinden in vergelijking met de H. Familiekerk in Soest-Zuid.

Historie HH Petrus en Pauluskerk Soest:

- 1350-1580** In deze periode was de huidige Oude Kerk aan de Torenstraat een RK Kerk en vernoemd naar de HH Petrus en Paulus. Door de Reformatie op Kerstnacht 1580 werd deze kerk aan de katholieke eredienst onttrokken.
- 1692** Vanaf ongeveer dit moment beschikte de RK gemeenschap in Soest weer over een eenvoudig Godshuis.
- 1756** Het godshuis eveneens vernoemd naar de HH Petrus en Paulus werd uitgebouwd tot een kerkje en in latere jaren meer keren verbouwd en uitgebreid.
- 1836** De kerk werd uitgebreid met een torentje.
- 1853** Inwijding nieuwe door pastoor Steenhoff gebouwde kerk
- 1924** Grootschalige renovatie van de HH Petrus en Pauluskerk
- 1968-1969** Afbraak en nieuwbouw van de HH Petrus en Pauluskerk
- 2002** Uitbreiding HH Petrus en Pauluskerk met een Stiltecentrum
-

De financiën

De afbraak en nieuwbouw van de HH Petrus en Pauluskerk hebben zo'n 600.000 gulden gekost. In november 1967 geeft de financiële commissie aan nog meer dan de helft ervan nodig te hebben uit bijdragen van parochianen. Al een jaar eerder werd aan de parochianen gevraagd om via de wekelijkse collecte bij de vieringen één gulden extra bij te dragen. Daarnaast werd gevraagd om giften en legaten. Verschillende parochianen waren bereid om een renteloze lening af te sluiten met de parochie en als sluitpost werd een 20-jaar lopende obligatielening met een rentepercentage van 4% uitgeschreven. De financiering kreeg men rond met daarnaast ook wat extra acties. Eén ervan was de grote Veiling op maandag 1 september 1969 van interessante en antieke inventarisstukken, zoals de engelenkopjes, bidstoelen en kaarsenhouders, die niet gebruikt zouden worden in de nieuwbouw. Met de opbrengst werd een deel van de kosten van de feestweek en de inventaris gefinancierd.

Feestweek van 30 augustus tot en met 7 september 1969

Rondom de ingebruikname van de nieuwbouw werd een Feestweek georganiseerd. Deze werd geopend met op zaterdagavond 30 augustus de officiële inwijding van de kerk door Bernardus Kardinaal Alfrink en aansluitend een feestelijke viering.

Op zondag 31 augustus waren er drie bijzondere vieringen en een uitgebreide tentoonstelling van oude prenten en boeken over Oud-Soest en speciale werkstukken gemaakt door leerlingen van de lagere scholen in de parochie.

Andere activiteiten in die week: de al eerder gememoreerde veiling, een filmavond, een feestmiddag voor de schooljeugd, een korenavond en een jongerenfeest.

De feestweek werd op zondag 7 september afgesloten met een speciale viering met Gilde-er, georganiseerd door het Groot Gaesbeeker Gilde, die tevens de opening was van het Koningsschieten op het nabijgelegen complex van de brandweer.

Afsluitend

De periode rondom afbraak en nieuwbouw van de HH Petrus en Pauluskerk was voor veel parochianen een zeer intensieve periode waarin veel discussies werden gevoerd, acties moesten worden uitgezet om dit alles te realiseren zowel qua bouw als financiering.

In die tussenliggende periode moesten natuurlijk ook de reguliere parochieactiviteiten doorgaan, met name de kerkelijke vieringen. Daarbij werd dankbaar gebruik gemaakt van de gastvrijheid die de Oude Kerk bood voor de vieringen op zaterdag en zondag als ook een kerkruimte die aan de Talmalaan in die periode op de hoek van de Pieter de Hooghlaan aanwezig was, waar gebruikt van kon worden gemaakt. Daarnaast waren in Soest in die jaren ook nog de H. Mariakerk in Soestdijk en de H. Familiekerk in Soest-Zuid als uitwijkmogelijkheden beschikbaar.

Tijdens het weekend van 14 en 15 september a.s. zullen in de HH Petrus en Pauluskerk verschillende activiteiten plaats vinden met als basis de viering van 50 jaar nieuwe kerkzaal.

Bronnen

- Publicaties in de Soester Courant
- Publicaties in het parochieblad van de parochie HH Petrus en Paulus genaamd "Rotonde"
- Diverse stukken in de archieven van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg
- Artikel uit de Uitgave "Archief van de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht uit 1875" geschreven door prof. G.B. Brom.
- 1000 jaar Kerkgeschiedenis in de Provincie Utrecht; studenten onderzoeken religieus erfgoed; 2008. Uitgegeven door Landschap Erfgoed Utrecht
- Uit de geschiedenis van Soest – Deel 3; De Petrus en Paulusparochie. - door F.S.I. Knaapen. Uitgave van de "Historische Vereniging Soest".
- 300 jaar Parochie H.H. Petrus en Paulus; gevierd van 30 mei t/m 6 juni 1993.

PROVINCIE UTRECHT KENT VANAF 2019 TWEE BRABANTSE GILDEN

GILDEN IN SOEST EN VIJFHEERENLANDEN

door René van Hal

Vanaf 1 januari 2019 zijn de gemeenten Zederik, Leerdam en Vianen samengevoegd tot een nieuwe gemeente Vijfheerenlanden. Deze gemeente maakt onderdeel uit van de provincie Utrecht, waarmee deze provincie haar grondgebied heeft kunnen uitbreiden. Met die herindeling kwam een Zuid-Hollands gilde over naar Utrecht. De provinciale radio- en tv-zender RTV Utrecht besteedde de laatste maanden van het jaar 2018 nogal wat aandacht aan de verschillende dorpskernen die met de overgang van Leerdam en Zederik naar Utrecht overkwamen. Daarmee werd ook een beeld gegeven van de historie van de diverse dorpskernen en de diversiteit in identiteit. Die kennen we natuurlijk ook in onze eigen gemeente Soest, zoals Soestdijk, Soesterberg, Hees en Soest-Zuid. In een van de nieuwsuitzendingen werd ook uitgebreid aandacht besteed aan het schuttersgilde St. Martinus en St. Antonius uit Lexmond en Hei- en Boeicop, behorend tot een van de dorpskernen van de gemeente Zederik.

Deze overgang was voor mij aanleiding wat onderzoek te doen naar de mogelijk historische relaties die tussen de gilden uit Soest (het Groot Gaesbeeker Gilde of Sint Aechten Schuttersgilde) en Vijfheerenlanden zouden kunnen bestaan. Het is sowieso al bijzonder dat beide gilden tegenwoordig onderdeel uitmaken van de Noord-Brabantse Federatie van Schuttersgilden. Vanuit dit lidmaatschap zijn er natuurlijk in de afgelopen jaren diverse contacten geweest tussen beide gilden, met name tijdens de Gildedagen en Hoofdliedendag in Brabant. Beide gilden zijn echter wel bij verschillende Kringen aangesloten; Soest bij Land van Cuijk en Lexmond, Hei- en Boeicop bij Maasland.

De verbinding bij de oorsprong van beide gilden

Beide gilden zijn ontstaan in de 14e eeuw als schutterij in een periode dat er nogal wat onrust was in ons land vanwege de continue strijd tussen de graven van Holland, de bisschoppen van Utrecht en hertogen van Gelre. De beide gilden bevonden zich in gebieden waar nogal wat strijd werd geleverd om de macht en legers telkens probeerden gebieden te veroveren. Zowel Soest als Lexmond lagen in de directe nabijheid van vestingen als Amersfoort en Vianen die altijd wat moeilijker te veroveren zijn en de betrokken soldaten door plunderingen in de omgeving in hun directe levensbehoeften moesten voorzien. Voor de bescherming van het bezit in deze dorpen werden de gilden opgericht en wat we uit de historie van beide plaatsen kennen, konden beide gilden zich goed verweren en waren bekwaam in het gebruik van buksen en bogen, waardoor ze zelfs buiten hun eigen grondgebied werden ingezet door de toenmalige machthebbers. De macht was veelal in die tijd in handen van de adel en wat bijzonder daarbij is, is dat grondgebieden door huwelijken nogal eens van de ene familie overgingen naar een andere familie (bloedlijn).

In Soest waren de Heren van Gaesbeek degenen die het voor het zeggen hadden, terwijl voor Lexmond gold dat zij vielen onder de Heren van Vianen. Kijken we naar de periode waarin beide gilden zijn opgericht, dan zijn er directe relaties aan te wijzen tussen adellijke families waarmee beide dorpen verbonden waren, ondanks het feit dat Soest viel onder 't Sticht en Lexmond onder Holland. Gebieden die trouwens nogal wat keren met elkaar in oorlog waren. De verbintenis die ik vond,

trof ik aan in het boek “Nobel Streven” van auteur Frits van Oostrom. Een boek dat in 2018 de Libris Literatuurprijs heeft gewonnen. Dit boek beschrijft het leven van ridder Jan van Brederode. Hij was getrouwd met Johanna van Abcoude (Johanna van Gaesbeek), dochter van Willem van Abcoude (o.a. Heer van Soest in die jaren). Zijn broer Walraven van Brederode, die hem later zou opvolgen, was getrouwd met Johanna van Vianen). Via deze familie Van Brederode is er dus een verbintenis. Aangezien de “erfenis” van Willem van Abcoude nooit in handen is gekomen van de familie Van Brederode, is er geen directe relatie in macht en hebben in latere jaren de machthebbers van beide gebieden nog wel eens tegenover elkaar gestaan.

Bijzonder is dat in een artikel “En de Schut of Schuttersgilden” van Jhr. A.M.C. van Asch van Wijck uit 1848 in “Berigten van het Historisch Genootschap te Utrecht” beide gilden worden genoemd en bijzonderheden van hen worden beschreven. Daarin wordt gemeld dat het gilde uit Lexmond in 1394 uitgenodigd was deel te nemen aan een groot schietspel in Doornik, tezamen met nog enkele Utrechtse gilden. Wat de schrijver aan het gilde van Soest zo opviel was de bijzondere functie die de kleding hier had en wel gericht op het gebruik van de kovens in verschillende kleuren waarmee het lidmaatschap van het gilde moest worden aangetoond. Bij misbruik moest zo’n kovel worden ingeleverd en kwam het lidmaatschap en deelname aan gilde-activiteiten

als teerdagen te vervallen. Uit mijn onderzoek is niet duidelijk geworden of beide gilden elkaar op het strijdveld getroffen hebben. En misschien is dat maar goed ook.

Voor het Soester gilde was de overgang van het gilde uit Lexmond en Hei- en Boeicop naar de provincie Utrecht aanleiding hen uit te nodigen voor de nieuwjaarsreceptie en de banden met dit gilde te versterken. Dat zal de komende tijd wellicht wat verder invulling krijgen. Tijdens deze nieuwjaarsbijeenkomst gaf de huidige koning van dit gilde, Gratia Brand, wel aan dat de overgang naar Utrecht ook betekent dat Zuid-Holland haar enige nog actieve gilde is kwijt geraakt. Wat een gemeentelijke herindeling al niet kan betekenen.

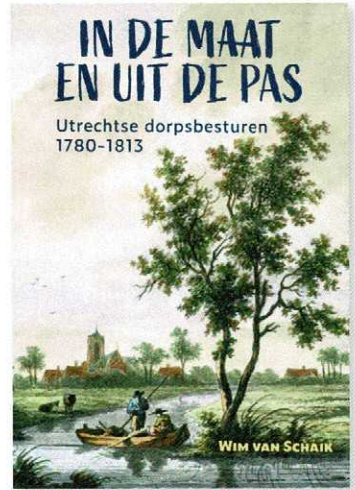
Deel over kleding Soester Gildebroeders in artikel "En de Schut of Schuttersgilden" van Jhr. A.M.C. van Asch uit 1848 in "Berigten van het Historisch Genootschap te Utrecht; Deel 1 tweede stuk"

Merkwaardig zijn de bepalingen, die betreffende de schutkleeding voorkomen in de ordonnantie van 1560 (3 juni) voor de schutgilde van het dorp Soest in de provincie Utrecht, omdat zij doen zien, welk gewigt men aan die kleeding hechtte. In den eersten schreef reeds dit stuk voor, dat de oudermans en de raadslieden laken behoorden aan te koopen; het eene jaar rood en wit, het andere jaar blaauw en wit, het derde jaargroen en wit, bestemd tot het doen maken der kovel's voor de schutters van de St. Aechtengilde, nae ouder gewoonten, als behoort. Voor Pinksteren moest dit laken ter afhandeling voor de schutten, die daarvoor ½ Brab. Stuiver betaalden, gereed liggen. Niet alleen werd den schutter de verpligting opgelegd om met dien kovel op het hoofd het schietfeest en andere plegtige gelegenheden bij te wonen maar hun werd ook strengelijk verboden, dit hoofdsieraad te verkoopen of te verpanden, en gelast dien kovel tot St. Aechtendag, waarop zij een' anderen ontvingen, te bewaren op verbeurte van een ton bier. In geval de gildebroeder zich buiten het dorp ter woon vestigde verloor hij het regt van den schutkovel te ontvangen of liever hij hield door die daad ipso jure op, lid der gilde te zijn. Aan niemand buiten de gemeente mogten de oudermans een kovel toezenden, zonder toestemming der raadsheeren, en wanneer een der gildebroeders zich verstoutte den schutkovel op het hoofd van een vreem man te zetten, bij gelegenheid van het broederlijk feestmaal, werd hij met de boete van ½ goud guld. gestraft. Opmerkelijk is het, dat deze ordonnantie, die zoo vele bepalingen omtrent den kovel inhoudt, geene de minste melding maakt van de parure of schut-tabbaard.

In de maat en uit de pas; Utrechtse dorpsbesturen 1780-1813

Wim van Schaik

ISBN 9789087047658, 288 pagina's,
Uitgeverij Verloren maart 2019,
verkoopprijs €29,00.

Door: René van Hal

In maart 2019 verscheen bij Uitgeverij Verloren het boek “In de maat en uit de pas” geschreven door historicus Wim van Schaik. Hij beschrijft op een overzichtelijke wijze de ontwikkelingen van een aantal dorpsbesturen in de Provincie Utrecht. Naast Soest betreft dit de plaatsen Amerongen, Lopik, Maarssen en Westbroek.

Na een periode van toenemende centrale macht van de stadhouder in de achttiende eeuw leek het jaar 1795 de dageraad te worden van een nieuwe tijd. Democratie en lokale autonomie zouden voortaan de ruimte voor het bestuur bepalen, zo was tenminste de verwachting. Binnen enkele jaren al bleek deze hoop ijdel te zijn. Tussen 1798 en 1815 was het beleid van de opeenvolgende gezagsdragers erop gericht de in het vooruitzicht gestelde waarden zoveel mogelijk te beperken. Autocratie en centralisatie werden gewoon leidend. Dat was met name voelbaar voor de provinciale en stedelijke overheden die hun beleidsvrijheid goeddeels kwijtraakten.

Maar wat betekende dit voor de dorpsbesturen die tot die tijd hun basis hadden in Gerechten en Heerlijkheden. Zij bleken zowel voor wat

betreft hun samenstelling, hun beleid als de mogelijkheid om dat beleid zelf te kunnen beïnvloeden een opmerkelijke continuïteit te hebben behouden.

Het boek is een uitwerking van een proefschrift dat Wim van Schaik bij de Universiteit Utrecht heeft verdedigd.

Soest/Hees, de Birkt en later ook Isselt waren in die jaren een Heerlijkheid met Stadhouder Willem V (1748-1806) als gerechtsheer. Dit alles werd getransformeerd naar de “gemeente” Soest met een eigen bestuur. Voor de vergelijking met de ontwikkelingen in andere Utrechtse gemeenten is veelvuldig gebruik gemaakt van het door de Historische Vereniging Soest/Soesterberg uitgegeven boek “Soest in de zeventiende en achttiende eeuw”, geschreven door G.J.M.Derks en W.A. Heurneman. Bijzonder aan dit boekwerk is eigenlijk wel de vergelijking van Soest met de andere in het onderzoek betrokken gemeenten. Wat er zoal opvalt is het feit dat in Soest de bevolking voor het overgrote deel katholiek was en dit zich ook uitte in de vertegenwoordiging in het dorpsbestuur. Zo waren in 1815 van de 11 gemeenteraadsleden er 10 katholiek, en van die 11 waren er 8 boer. Die samenstelling wijkt trouwens behoorlijk af van hoe de samenstelling van het bestuur van het gerecht Soest was tussen 1780 en 1789. Van de 9 leden, waren er slechts 4 katholiek en 5 gereformeerd, terwijl de religieuze achtergrond van de bevolking in die tijd niet veel anders was. Dit is zo maar een van die bevindingen.

In de vergelijkingen met de andere gemeenten vallen er veel meer bijzonderheden op. Juist dat maakt het boek zo aantrekkelijk om eens door te nemen wanneer je geïnteresseerd bent in de historie van Soest. Bovendien bevat het boek ook een uitgebreide beschrijving van de diverse landelijke ontwikkelingen en de sfeer die er die jaren heerste tussen de patriotten enerzijds en de prinsgezinden anderzijds, en de initiatieven die er waren vanuit de patriotten om zgn. vrijkorpsen op te richten. Hetgeen ook in Soest het geval was, waar al eeuwenlang ook een schutterij actief was die diepe wortels in de gemeenschap had.

TERUGBLIK OP VORIGE NUMMERS

Lente 2019 - 40e jaargang nr.1 - OMSLAG

Op de voorkant van de VZTS 40.1 werd vermeld dat op de foto Belgische vluchtelingen zijn afgebeeld. Enkele lezers wezen ons erop dat het geen Belgische vluchtelingen zijn maar Nederlandse militairen die poseerden voor het café De Gouden Ploeg.

Lente 2019 - 40e jaargang nr.1 - P.3

Wim de Kam meldde aan ons: In de VZTS 40.1 stond op pagina 3 een foto afgedrukt van burgemeester des Tombe genomen bij zijn afscheid in 1946. In het onderschrift stond o.a. vermeld: Dames links zijn moeder en rechts zijn vrouw. Dat is onjuist. Burgemeester des Tombe is pas in 1954 getrouwd. Op de foto stond behalve zijn moeder zijn zuster naast hem.

Winter 2018 - 39e jaargang nr.4 - OMSLAG

Carl van Dorresteijn reageerde op de omslagfoto van de VZTS 39.4. Daar is vermeld dat de foto van de omgeving van de oude kerk uit 1920 kwam. De foto moet echter van een latere datum zijn omdat de woning van Carl (en zijn gezin) er ook op staan. De woning is gebouwd in 1924. Ook het belendende perceel staat op de foto en die is in 1925 gebouwd. De luchtfoto is dus zeker te dateren op na 1925.

Wij bedanken de alerte lezers voor hun verbeteringen cq aanvullingen.

HISTORISCHE VERENIGING SOEST/SOESTERBERG

De leden van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen.

Voor nadere informatie kunt U met de contactpersonen overleggen, te weten:

Genealogie:	Wim Routers	routers@xmsnet.nl
Mondelinge geschiedenis:	Wim de Kam	wpdekam@kpnmail.nl
Commissie ruimtelijke kwaliteit:	Gérard Derks	gjm.derks@chello.nl
Evenementencommissie:	Hanneke Roskam	hanneke@roskam.nu
Werkgroep Soesterberg:	Henk Schimmel	histversoesterberg@gmail.com
Website en Verdwenen Soest:	René van Hal	halrevan@xsmnet.nl
Redactiecommissie:	Dick van Fulpen Hanneke Roskam	
Redactie-adres:	Paul Verhoeven	pgdjverhoeven@gmail.com
Opmaak:	Linda Kreijns	www.lindaontwerpt.nl

Contributie per jaar

Voor inwoners van de gemeente Soest is de contributie  23,00. Voor leden buiten Soest is dit hoger omdat het versturen van het kwartaalblad extra kosten met zich meebrengt. Buiten de gemeente:  29,00 - Buitenland:  49,00 - Bedrijfsleven:  40,00 - Betaling contributie op rekeningnummer NL66RABO0359902235. Losse oude nummers verkrijgbaar bij het redactieadres. Leden  2,50. Niet leden  5,00.

Copyright - Historische Vereniging Soest/Soesterberg

Indien niet anders aangegeven komen de afbeeldingen uit de collectie van de HVS en/of uit het Gemeente Archief Soest. Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg. Redactie en bestuur zijn niet verantwoordelijk voor de inhoud van de aangeboden kopij en beeldmateriaal.

De HVS is een erkende ANBI organisatie

HISTORISCHE VERENIGING SOEST/SOESTERBERG

Al 35 jaar is de historische vereniging een actieve club waar we graag nieuwe leden verwelkomen.

Wat bieden wij u als lid aan:

- Elk kwartaal het verenigingsblad "Van Zoys tot Soest"
- Elk jaar wordt een fietstocht en busexcursie georganiseerd
- De Klitsavond, een gezellige avond met een quiz
- Gratis toegang tot Museum Soest
- Lezingen over allerlei onderwerpen
- Werkgroep Soesterberg

Wij beheren de websites www.hvsoest.nl, www.soestopdekaart.nl en www.verdwenensoest.nl. Verder geven we boeken uit, werken we met de gemeente samen betreffende monumentenzorg, archiefbeheer en Open Monumentendag. Voor alle vragen over historisch Soest(erberg): info@hvsoest.nl. De contributie is € 23,- per kalenderjaar.

Historische Vereniging Soest/Soesterberg - Steenhoffstraat 46 - 3764 BM - Soest

Telefoon: 035-5885399 - IBAN: NL66 RABO 0359 9022 35 - secretariaat: info@hvsoest.nl

INSCHRIJFFORMULIER:

Naam en aanhef: fam./dhr./mevr.:

Handtekening:

Adres:

Postcode en woonplaats:

Telefoon:

E-mailadres: